

(ร่าง)

๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยดีกว่าหลักนิติธรรมของชาติตะวันตก

จัดทำโดย ทค. เดชอุดม ไกรฤทธิ
รหัส 580308

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๓
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

นายเดชอุดม ไกรฤทธิ์

- อายุ - อายุ 69 ปี
- วุฒิการศึกษา - นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2552),
นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2511), เนติบัณฑิตไทย (2512)
- อาชีพ - ประกอบวิชาชีพทนายความ (2512 - ปัจจุบัน)
- กรรมการผู้จัดการ บริษัท เดชอุดม แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด
942/142-3 ชั้น9 อาคารชาลวออิสสระทาวเวอร์, ถนนพระราม 4 แขวงสุริยวงศ์ เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500
โทรศัพท์ 0-2233-0055 (7 คู่สาย) โทรสาร 0-2236-6681, 0-2233-0227

ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันและอดีต

งานด้านวิชาชีพทนายความ

- นายกษัตริย์ทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ (2556-ปัจจุบัน)
- กรรมการฝ่ายต่างประเทศของเนติบัณฑิตยสภา
- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (นิติศาสตร์)
- ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (นิติศาสตร์) สาขาวิชากฎหมายธุรกิจ (ภาคภาษาอังกฤษ)
- ผู้บรรยายในหลักสูตรผู้บริหารกระบวนการยุติธรรมระดับสูง (บ.ย.ส.)
- ผู้บรรยายหลักสูตรวิชาว่าความ สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ และสถาบันวิชาชีพกฎหมายขั้นสูง สภานายความ
- อาจารย์ผู้บรรยายในสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
- อดีตเลขาธิการเนติบัณฑิตยสภา (2551-2555)
- อดีตทนายทนายความ (2547-2550 และ 2550-2553)
- อดีต President of Inter-Pacific Bar Association (2542 - 2543)

งานด้านนิติบัญญัติ

- รองประธานที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ของรองประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ คนที่1
- อดีตสมาชิกวุฒิสภา (2553-2557)
- อดีตกรรมการและประธานที่ปรึกษากรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การสื่อสารและโทรคมนาคม วุฒิสภา
- อดีตกรรมการการเงิน การคลัง การธนาคารและสถาบันการเงิน วุฒิสภา
- อดีตกรรมการจริยธรรมวุฒิสภา (2554-2556)
- อดีตประธานคณะอนุกรรมการด้านการลงทุนในตลาดทุน วุฒิสภา
- อดีตประธานคณะอนุกรรมการการศึกษาและตรวจสอบทรัพย์สินของรัฐฯ วุฒิสภา
- อดีตกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ 2550
- อดีตประธานคณะอนุกรรมการจัดทำข้อเสนอแนะในการตราหรือแก้ไขกฎหมาย เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ 2550
- อดีตรองประธานกรรมการคนที่ 2 ของคณะกรรมการจัดทำต้นแบบเจตนารมณ์ของกฎหมาย รัฐสภา

งานด้านวิชาการ

- อาจารย์ผู้บรรยายกฎหมายหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต, นิติศาสตรมหาบัณฑิต, ประกาศนียบัตรทางกฎหมายธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อดีตกรรมการสภามหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2547 - 2552)
- อดีตประธานกรรมการกำกับมาตรฐานและความเป็นธรรมในการรับเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

งานด้านอนุญาโตตุลาการและการระงับข้อพิพาท

- ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม
- อนุญาโตตุลาการสถาบันอนุญาโตตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, International Court of Arbitration, International Chamber of Commerce - ICC, และสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)

งานด้านบริหาร

- อดีตคณะทำงานในการเจรจาการค้าของกระทรวงพาณิชย์
- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ
- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ
- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์ในคณะกรรมการธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์
- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการคดีพิเศษ

งานด้านสิทธิมนุษยชน

- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (ท่านอนันท์ ปันยารชุน เป็นประธาน)
- ประธานคณะกรรมการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย สภานายความ (2553-ปัจจุบัน)

งานบริการสังคม

- ประธานคนที่ 2 สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
- อดีตอุปนายกสมาคมธรรมศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์
- อดีตกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคของกรุงเทพมหานคร
- อดีตประธานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม สภานายความ
- อดีตกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
- อดีตที่ปรึกษาทนายความ สภาสถาปนิก (2550-2553)
- อดีตที่ปรึกษาคณะกรรมการสภาวิศวกร
- อดีตที่ปรึกษานายกวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย (2554-2556)
- กรรมการมูลนิธิพระมงกุฎเกล้า (2557 - ปัจจุบัน)

ประกาศเกียรติคุณ

- ประกาศเกียรติคุณ 2007 Rule of Law Award จาก American Bar Association
- ประกาศเกียรติคุณทนายความดีเด่นวันทนายความ 20 ก.พ. 55

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้น ประถมาภรณ์ช้างเผือก
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทย ชั้นที่ 1 ชื่อ ประถมาภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือก ชั้นที่ 2 ชื่อ ทวีติยาภรณ์
- เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ 4 ชื่อ จตุตถดิเรกคุณาภรณ์

สารบัญ

	หน้า
• หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยดีกว่าหลักนิติธรรมของชาติตะวันตก (บทคัดย่อ)	๑
• ความนำ/กรอบพื้นฐานของแนวความคิด	๒
• รัฐอธิปไตยกับระบอบประชาธิปไตย	๓
• พระมหากษัตริย์ไทยกับระบอบประชาธิปไตยของไทย	๔
• ทศพิธราชธรรม, ราชสังคัตถุ ๔ และ จักรวรรดิวัตร ๑๒	๕
• Good Governance ของโลกตะวันตก แตกต่างกับพระมหากษัตริย์ไทยในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีคุณธรรม	๘
• หลักนิติธรรมในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา	๑๐
• หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม	๑๑
• หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม	๑๒
• หลักนิติธรรมด้านการยุติธรรม และด้านการพระราชทานความเป็นธรรมแก่ประชาชน	๑๓
• หลักนิติธรรมในเรื่องความเป็นธรรมในครอบครัว	๑๔
• หลักนิติธรรมในการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย	๑๕
• หลักนิติธรรมในการส่งเสริมประชาธิปไตย (การพระราชทานรัฐธรรมนูญ)	๑๙
• หลักนิติธรรมในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ	๒๐
• หลักนิติธรรมในเรื่องด้านการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญ	๒๒
• หลักนิติธรรมในเรื่องกฎหมายกับความเป็นจริง	๒๒
• หลักนิติธรรมในเรื่องการนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ว่าจะต้อง “พอสมควร”	๒๓
• หลักนิติธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้รักษากฎหมายและการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ราษฎร	๒๔
• หลักนิติธรรมในเรื่องความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติบริหารงานใหญ่ ๆ เช่นงานของแผ่นดิน	๒๕
• หลักนิติธรรมในการบริการด้านการศึกษา	๒๖
• หลักนิติธรรมในเรื่องโครงสร้างของสังคม	๒๗
• หลักนิติธรรมในเรื่องการปกครองสมัยใหม่	๒๗
• หลักนิติธรรมในเรื่องการ “ยึดประชาชนเป็นหลัก”	๒๘
• บทสรุป	๓๐
• บรรณานุกรม	๓๑
• ภาคผนวก ๑	๓๒
• ภาคผนวก ๒	๓๔
• ภาคผนวก ๓	๓๖
• ภาคผนวก ๔	๓๘

หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยดีกว่าหลักนิติธรรมของชาติตะวันตก

ทศ. เดชอุดม ไกรฤทธิ์^(๑)

บทคัดย่อ

ประเทศไทยอยู่อย่างรัฐชาติปิตัยที่มั่นคงปลอดภัย ผ่านศึกสงครามมาได้ทุกยุคทุกสมัย สามารถดำรงความเป็นไทยอยู่ได้ ก็ด้วยเดชพระบารมีแห่งพระมหากษัตริย์ไทยทุกยุคทุกสมัยในราชวงศ์ นับจนถึงปัจจุบันก็เกือบพันปี พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์

ด้วยพระปรีชาสามารถของพระมหากษัตริย์ไทย ทำให้ประเทศดำรงเอกราชไว้ได้ตลอดมาพ้นจากการรุกรานของข้าศึกทั้งในสมัยโบราณและในปัจจุบัน จะมีบ้างที่ความเป็นเอกราชหยุดชะงักไปก็ด้วยความทรยศของคนไทยใจคดต่อแผ่นดินเป็นไส้ศึกให้ศัตรู แต่ก็ไม่นานที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงปราบปรามจนราบคาบ ประหารชีวิตให้ตายตามอริราชศัตรูไปก็หลายครั้ง และในยุคสมัยประชาธิปไตยเกือบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา พระราชอำนาจอันสูงส่งก็ยังทรงเป็นเสาหลักที่สำคัญของชาติ หากเราได้เดินตามรอยพระบาทและปฏิบัติตนเหมือนอย่างที่เราองค์ท่านได้ทรงปฏิบัติตลอดมา เราจะไม่มีความแตกแยก และสามารถพิชิตศัตรูของชาติได้อย่างแน่นอน ความดีงาม ความซื่อสัตย์ สุจริตจะยังให้ชาติบ้านเมืองไทยมั่นคง ความสงบสุขและการพัฒนาชาติอย่างถาวรจะมีอยู่ตลอดไป

คำสำคัญ

“หลักนิติธรรมของสยามประเทศ (ประเทศไทย)
นอกจากไม่ได้ตามต้นแบบของตะวันตกแล้ว
ยังดีกว่าถ้าเราปฏิบัติตาม...
เพียงแต่ว่าคนไทยเรามุ่งตะวันตกมากเกินไป
จนตกจากหลักนิติธรรมที่พระมหากษัตริย์ไทยได้
ทรงพระราชทานให้อย่างดีและ
มีอยู่อย่างหลากหลายมากมายด้วยคุณค่า
หากเราเลือกเดินตามรอย (“ตะวันตก”) ต่อไป
ก็จะถูกจุมพฏมกลดไป ไม่มีวันที่จะมีความคิดเป็นของตัวเอง”

(๑) นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๕๒), นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (๒๕๑๑), เนติบัณฑิตไทย (๒๕๑๒)

ตำแหน่ง : กรรมการผู้จัดการ บริษัท เดชอุดม แอนด์ แอสโซซิเอตส์ จำกัด, นายกษัตริย์ในพระบรมราชูปถัมภ์ (๒๕๕๖ - ปัจจุบัน) ฯลฯ

ความนำ

กรอบพื้นฐานของแนวความคิด

วัฒนธรรมการคิดเรื่องอำนาจของยุโรปและสหรัฐอเมริกา จะเน้นที่หลักปัจเจกนิยม (Individualism) ตั้งอยู่บนความเสมอภาค (Equity) ตามนิติธรรม (The Rule of Law) และมีการแบ่งแยกปริณทณแห่งอำนาจ (Separation of Spheres) และมาตกผลึกเป็นรูปปลายลักษณ์อักษรตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน^(๒) ตูได้จากอารัมภบท^(๓) ในส่วนแรกของปฏิญญา

“อารัมภบท

โดยที่การยอมรับศักดิ์ศรีแต่กำเนิด และสิทธิที่เท่าเทียมกันและที่ไม่อาจเพิกถอนได้ของสมาชิกทั้งมวลแห่งครอบครัวมนุษยชาติ เป็นพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

โดยที่การไม่นำพาและการหมิ่นในคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการขัดอย่างร้ายแรงต่อมโนธรรมของมนุษยชาติ และการมาถึงของโลกที่ได้มีการประกาศให้ควมมีอิสรภาพในการพูดและความเชื่อ และอิสรภาพจากความหวาดกลัวและความต้องการของมนุษย์ เป็นความปรารถนาสูงสุดของประชาชนทั่วไป...”

แต่หลักเกณฑ์จากอารัมภบทของปฏิญญา ข้างต้นแตกต่างจากวัฒนธรรมอำนาจของไทยที่มีมาแต่โบราณกาล ซึ่งยึดหลักการใช้อำนาจด้วยธรรมะ ด้วยเมตตา และด้วยความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน และสามารถทำความเข้าใจร่วมกันได้จากนิติราชประเพณีที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์และคนไทย ดังนั้นคนไทยมีสำนึกร่วมกันว่าพระมหากษัตริย์ของไทยเป็นประจวบิตาที่คอยปกป้องคุ้มครองชีวิตของบุตร ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ฝังแน่นอยู่ในสายเลือดของคนไทยจนเกิดความผูกพันอันแน่นแฟ้นและปลงใจเชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์^(๔) ซึ่งพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภพิทยากร แสดงปาฐกถาไว้ตอนหนึ่งว่า “...ในวัฒนธรรมเดิมของคนไทยเรานั้น พระมหากษัตริย์มีหน้าที่ดุจพ่อเมือง เป็นผู้นำออกรบพุ่งในเวลาที่มีศึกสงคราม ทั้งเป็นพ่อผู้ปกครอง เป็นทั้งตุลาการของราษฎร ในเวลาปกติ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเป็นไปอย่างสนิทสนมมาก...”^(๕) ซึ่งเป็นผลที่ปวงชนชาวไทยได้รับจากพระปรีชาสามารถของบรรพมหากษัตริย์ไทยที่ปรากฏอยู่ในนิติราชประเพณี คือพระมหากษัตริย์ทรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชความเป็นไท ดังจะเห็นได้จากการกอบกู้เอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช การทำศึกป้องกันประเทศของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช การยอมเสียดินแดนบางส่วนเพื่อรักษาเอกราชจากการคุกคามของจักรวรรดินิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๒) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๗๖.

(๓) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑

(๔) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๗๖.

(๕) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๗๖.

ที่มาที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ระหว่างแนวความคิดของสังคมนะวันตกกับสังคมนะวันออก โดยเฉพาะของประเทศไทยนั้น เพียงแต่ดูจากพื้นฐานที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนแล้วจะเห็นได้ว่า

รัฐาธิปัตย์กับระบอบประชาธิปไตย

ในโลกของวัฒนธรรมของตะวันตกที่มีพัฒนาการจากการที่เคยออกกฎหมายได้ตามใจผู้เป็นรัฐาธิปัตย์ ดังกรณีภรรยาของซีซาร์ (Caesar) กล่าวว่า “Sic volo; sic jubeo, ut leges” เพราะฉันต้องการ เพราะฉันชอบอย่างนี้ จึงไปออกเป็นกฎหมาย หรือพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส กล่าวว่า “L’Etat, c’est moi” หรือ “เราคือรัฐ” นั้น ต่อมาก็ตกผลึกกลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักการรัฐาธิปัตย์ต้นแบบของประชาธิปไตยที่อยู่ในอารัมภบทของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วย เช่นเดียวกันคือการออกกฎหมายอย่างสุดโต่งของประเทศตะวันตกดังกล่าว ทำให้เกิดการล่มสลายอย่างรุนแรงต้องเสียชีวิตล้มตายเป็นอันมาก แต่กลุ่มกษัตริย์ในทุกราชวงศ์ของราชอาณาจักรไทยไม่ได้ใช้หลักการดังกล่าว ในทางตรงกันข้าม การพระราชทานรัฐธรรมนูญของพระมหากษัตริย์ไทยเป็นของขวัญที่ล้ำค่าแก่ปวงชนชาวไทยเป็นล้นพ้น ไม่มีกรณีที่ต้องเสียเลือดเพื่อก้าวข้ามความขัดแย้งทางความคิด และกับนักศึกษาไทยที่ไปศึกษาจากประเทศตะวันตก รุ่นใหม่ที่หลายคนก็ได้รับทุนพระราชทานให้ไปศึกษาและอยู่ในกลุ่มที่ใช้ชื่อว่า “คณะราษฎร”

“...โดยที่เป็นการจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าจะไม่บังคับให้คนต้องหันเข้าหาการลุกขึ้นต่อต้านทรราชและการกดขี่เป็นวิถีทางสุดท้าย...”^(๖)

พัฒนาการของโลกตะวันตกในเรื่องประชาธิปไตยหากมาเทียบกับนิติราชประเพณี ๒ ประการ ซึ่งสองประการที่ขอยกมาเทียบไว้คือ

(ประการที่สอง) พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจอย่างจำกัดต่อคนไทยในชาติ ดังเช่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์จะทรงตรากฎหมายมาใช้บังคับแก่ราษฎร ต้องชี้แจงเหตุผลโดยละเอียดพิสดาร อ้างถึงความจำเป็นเพื่อประโยชน์สุขของราษฎร อ้างบาลีจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่พระมนัสสารจารยไปได้มาจากขอบจักรวาล มิได้ออกกฎหมายมาใช้บังคับตามอำเภอใจ

และ (ประการที่สาม) พระมหากษัตริย์ทรงยึดถือเอาธรรมะเป็นเครื่องมือในการปกครอง ราษฎรเห็นได้จากความมีใจกว้างขวางให้ราษฎรในการเลือกนับถือศาสนา ความมีเมตตาแก่สรรพสิ่งที่มีชีวิตการให้อภัย การเอาชนะโดยธรรม การควบคุมตนเอง การตรวจสอบดูแลทุกข์สุขของราษฎร ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้อุทิศตนเพื่อผู้ได้ปกครองทุกหมู่เหล่าได้มีความสุข

(๖) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๑๙.

พระมหากษัตริย์ไทยกับระบอบประชาธิปไตยของไทย

เป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นพ้นของปวงชาวไทยที่พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นต้นแบบของหลักการกระจายอำนาจไว้ แม้แต่ในยุคสมัยของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ดังจะเห็นได้จากความเป็นประชาธิปไตยที่ทรงริเริ่มขึ้นทันยุคทันสมัย โดยเฉพาะในด้านการประชาธิปไตยนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเคยประเมินสถานการณ์การพระราชทานอำนาจอธิปไตยให้ปวงชนชาวไทยไว้ว่า

“...ถ้าจะตั้งปาลิเมนต์ขึ้นในเมืองไทย เอาความคิดราษฎรเป็นประมาณในเวลานี้แล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะไม่ได้จัดการอันใดสักสิ่งหนึ่งเป็นแน่เทียว คงจะต้องเถียงกันปั่นป่วนไปเท่านั้น... ถ้าจะตั้งเป็นปาลิเมนต์ก็ปาดตี... ก็จะมีได้แต่พวกกะเกล้าคนสิบคนหรือสี่ห้าคน... ซึ่งจะเข้าทำการเป็นคอเวอนเมนต์ก็ไม่พอ...”^(๗)

นับได้ว่าเป็นการปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งเป็นการเตรียมการที่ยิ่งใหญ่ไว้รอเวลาพระราชทานอำนาจอธิปไตยให้ประชาชนตามแบบ Constitutional Monarchy ซึ่งพิจารณาได้จากพระราชดำรัสองค์หนึ่ง ความว่า

“...อีก ๓ ปีข้างหน้า ฉันจะให้ลูกกวชิราวุธมอบของขวัญแก่พลเมืองในทันทีที่ได้ขึ้นสู่อบัลลังก์ในฐานะสืบตำแหน่งกษัตริย์ กล่าวคือ ฉันจะให้เขาให้ปาลิเมนต์และคอนสตีติวชัน อีก ๓ ปี คงไม่ช้านักมิใช่หรือ...ฉันจะอยู่หลังราชบัลลังก์ของลูกเอง อยู่อย่างพ้อหลวงอย่างไรละ...และหมดกังวลในพลเมืองที่รักของฉัน...”^(๘)

ข้อความข้างต้นเป็นการยืนยันถึงพระราชปณิธานและพระวิสัยทัศน์ที่ได้ทรงเล็งเห็นว่าจะระบบรัฐสภาและระบบรัฐธรรมนูญที่ตั้งใจจะพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย เป็นการแสดงถึงการเริ่มระบบประชาธิปไตยของไทยนั้นต่างกับกลุ่มประเทศตะวันตกโดยสิ้นเชิงเป็นเรื่องของ Topdown Policy ที่ได้ทรงมีพระมหาต่อพสกนิกรของไทยอย่างที่สุดมิได้ต่างกัน

ส่วนในด้านของกติกาสากลตามปฏิญญาฯ มาจากการหล่อหลอมความคิด ประสบการณ์ของความล้มเหลวในระบบ Autocracy คือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เกิดขึ้นในหลายประเทศในยุโรป จนมาถึงยุคสมัยเผด็จการทางทหารทั้งในประเทศชั้นนำ เช่น ประเทศเยอรมัน อิตาลี รัสเซียและฝรั่งเศส มีการใช้และอ้างอำนาจประชาธิปไตยของประชาชนอย่างผิดธรรมชาติเอาความเป็นตัวของตัวเองเป็นเสาหลักประชาธิปไตย ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ตนได้มา โดยไปล้มมาด้วยชีวิตของประชาชนมากมายกายกอง จนมาเขียนกลบความจำเป็นอารัมภบทในปฏิญญาฯ อีกเช่นกันคือ

“...ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ ให้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับประชาชนทั้งมวล และประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดมุ่งหมายที่ว่า ปึงเจกบุคคลทุกคนและทุกส่วนของสังคม โดยการคำนึงถึงปฏิญญานี้เป็นเบื้องต้น จะมุ่งมั่นส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ ด้วยการสอนและการศึกษา และให้มีการยอมรับและยึดถือโดยสากลอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยมาตรการแห่งชาติและระหว่างประเทศอันก้าวหน้าตามลำดับ ทั้งใน

(๗) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๔๕.

(๘) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๔๕.

บรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชนของดินแดนที่อยู่ใต้เขตอำนาจแห่งรัฐนั้น^(๙)

ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งปวงเกิดมามีอิสระและ เสมอภาคกันในศักดิ์ศรีและสิทธิ ต่างในตน มีเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยจิตวิญญาณแห่งภราดรภาพ...”

ดังนั้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าความเป็นประชาธิปไตยของไทยที่มีอยู่ทุกวันนี้ มีที่มาที่แตกต่างตรงกันข้ามกับของประเทศตะวันตกอย่างชนิดที่ไม่อาจเทียบกันได้เลย เพราะของวัฒนธรรมประชาธิปไตยของประเทศตะวันตกมาจากความล้มเหลวการประท้วงประท้วง ต่อสู้ล้มตายกันมากมาย กายกอง แต่ของไทยด้วยพระเมตตาธรรมที่สูงส่ง มีทรงคิดยึดติดกับอำนาจเด็ดขาดที่พระมหากษัตริย์ทรงมี แต่ทรงกลับคิดถึงความปลอดภัยของประชาชนเป็นเบื้องต้น ทำให้ประเทศไทยไม่เคยต้องสูญเสียเลือดเนื้อ บาดเจ็บล้มตายเลย ไม่ว่าจะเป็นการเลิกทาส หรือการพระราชทานประชาธิปไตยให้กับประชาชนชาวไทย จึงเป็นกรณีที่ชาวไทยทุกคนโชคดีของการดำรงพระองค์ในทศพิธราชธรรมของพระมหากษัตริย์ อย่างที่จะหาสถาบันหรือบุคคลใดมาเทียบเคียงได้ พระราชดำริหรือพระบรมราชโองการที่ได้ทรงปฏิบัติมาโดยตลอดนั้น เหนือกว่าและดีกว่ากรอบความคิด ที่มาของระบอบประชาธิปไตยของประเทศตะวันตก นักนิติศาสตร์ที่เป็นผู้มีหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ ร่างกฎหมายใดก็ดี ควรที่จะนำหลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในเรื่องนี้มาเป็นข้อพิจารณาในการร่างรัฐธรรมนูญหรือร่างกฎหมายของไทยจะดีกว่า และประกาศให้สังคมตะวันตกเขารู้ว่าที่มาของประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้นดีที่ สุดแล้ว

ทศพิธราชธรรม, ราชสังควัตถุ ๔ และ จักรวรรดิวัตร ๑๒

ปฐมบทแห่งพระอัจฉริยภาพของพระมหากษัตริย์ไทยที่ทรงใช้หลักนิติธรรมได้อย่างสมบูรณ์และเป็นต้นแบบของ “หลักนิติธรรม” ของประชาชนชาวไทยเกิดขึ้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ พระองค์ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” เป็นพระปฐมบรมราชโองการทราบกันดีว่า หากผู้อาสาเข้ามาบริหารประเทศ ไม่ว่าจะฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือฝ่ายตุลาการ ได้นำไปปฏิบัติอย่างเข้าใจโดยถ่องแท้แล้ว ความแตกแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายในบ้านเมืองก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะ “หลักนิติธรรม” ที่พูดกันมามาก ที่ในภาษาอังกฤษคือ “Rule of Law” นั้น ความจริงหากจะแปลความหมายให้ถูกต้องตามความเห็นของผู้เขียนแล้ว หมายความว่า “กฎของกฎหมาย” ซึ่งก็ตรงกับการใช้หลัก “ธรรมะ” เป็นหลักในการบังคับใช้กฎหมายของผู้ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามสาขา แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มิได้ทรงแคมีพระปฐมบรมราชโองการไว้เท่านั้น พระองค์ได้ทรงเสนอและนำโครงการในพระราชดำรินามากกว่าสามพันโครงการตลอดมา แม้แต่ชาวต่างชาติก็ทราบถึงการทรงงานอย่างหนักของพระองค์ และทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลนานาชาติมากมาย

^(๙) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๐.

ซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ทรงเคยมีรับสั่งเล่าให้นักข่าวหญิงฟังเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ถึงการใส่พระทัยในปัญหาความเดือดร้อนและความทุกข์ยากของประชาชนว่า “ฝรั่งชมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ไม่เหมือนใคร ทำให้สถาบันกษัตริย์ดำเนินอีกแนวหนึ่ง เป็นแนวใหม่ที่ไม่มีที่ไหนในโลก ไม่มีที่ไหนในโลกที่พระมหากษัตริย์จะออกไปแล้วประชาชนจะมานั่งเล่าถึงความทุกข์ แล้วก็พากันไปดูจนถึงหลังบ้าน”^(๑๐) ซึ่งได้ผ่านการพิสูจน์มาแล้วจากระยะเวลากว่า ๖๘ ปีที่ทรงครองราชย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ธรรมชาติของผู้ปกครองพึงปฏิบัติต่อประชาชนที่พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงถือปฏิบัติตลอดมานั้น ประกอบไปด้วย

ทศพิธราชธรรม คือ ธรรมะ ๑๐ ประการ สำหรับพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติอันนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสงบสุขสันติของบ้านเมือง และพสกนิกรทั้งหลาย ได้แก่^(๑๑)

๑. ทาน คือ การให้อย่างมีผู้รับ ไม่ว่าจะเป็นการให้ทางวัตถุสิ่งของ การให้ทางกำลังสติปัญญา การให้ทางกำลังกาย กำลังใจ จะเห็นได้ชัดเจนจากโครงการพัฒนาต่างๆ ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินตามแนวพระราชดำริ การพระราชทานทรัพย์สินส่วนพระองค์ในกรณีเกิดภัยพิบัติต่างๆ

๒. สีล คือ การสำรวมในศีล การรักษากาย วาจาให้เรียบร้อย พระราชจริยวัตรที่ปรากฏทางพระวรกายล้วนหมดจดงดงาม เป็นที่จับใจของผู้พบเห็น

๓. บริจาค คือ การบริจาค เป็นการให้ภายใน หรือที่เรียกว่าทางจิตใจ เป็นการให้แบบไม่ต้องมีผู้รับ เป็นการยอมสละส่วนเฉพาะตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ มีจิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูล

๔. อาชวรั คือ ความเป็นผู้ตรง ได้แก่ การประพฤติต่อตนเองและผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่มีมารยาสาโดย ไม่มีนอก ไม่มีใน พระมหากษัตริย์ทรงชื่อตรงในฐานะที่ทรงเป็นผู้ปกครอง ดำรงอยู่ในสัตย์สุจริต ชื่อตรงต่อพระราชสัมพันธ์มิตรและอาณาประชาราษฎร์

๕. มทพว คือ ความเป็นผู้อ่อนโยน ได้แก่ มีสัมมาคารวะ อ่อนน้อมต่อท่านผู้ใหญ่ผู้เจริญ อ่อนโยนต่อบุคคลที่เสมอกันและต่ำกว่า วางตนสม่าเสมอ ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น ในหลวงของเราทรงปฏิบัติพระราชธรรมข้อนี้อยู่เป็นนิตย์ ทรงมีพระพักตร์อันเข้มแข็ง บ่งบอกถึงพระเมตตาคุณและพระกรุณาธิคุณอันเปี่ยมล้นอยู่ภายใน พระองค์มิได้ทรงถือพระอิสริยยศ เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมเยียนราษฎรโดยไม่เลือกชั้นวรรณะแต่อย่างใด

๖. ตป คือ ความเพียร ได้แก่ ความบากบั่น ก้าวหน้า ไม่ถอยหลัง ความไม่หยุดอยู่กับที่ อันเป็นคุณสมบัติที่เฝ้าผลาญกิเลสความเกียจคร้านทั้งปวง การที่พระมหากษัตริย์ทรงตั้งพระราชอุตสาหะวิริยะ ปฏิบัติพระราชกรณียกิจทั้งปวงให้สำเร็จ ย่อมเป็นตัวอย่างอันดีในเรื่องความเพียร

๗. อุกโกธ คือ ความไม่โกรธ ได้แก่ การไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ ตลอดถึงการไม่พยายามมุ่งร้ายผู้อื่น กิริยาที่แสดงความโกรธออกมานั้นไม่คงตาม นำเกลียดน่าชัง ในหลวงของเราไม่เคยแสดงพระอาการกริ้วโกรธ แม้จะมีเหตุให้ระคายเคืองเบี่ยงพระยุคลบาท พระองค์ทรงมีพระอาการสงบนิ่ง

(๑๐) เเนติบัณฑิตยสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๔๖.

(๑๑) สุขเมธ ต้นติเวทกุล, หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๘, หน้า ๑๐๒-๑๑๐.

๘. อวิหีสา คือ ความไม่เบียดเบียน ได้แก่ การไม่ก่อความทุกข์ยากให้แก่ผู้อื่นตลอดถึงสัตว์ ด้วยการเห็นเป็นสนุกของตนเพราะอำนาจโมหะ เช่น ทำร้ายคนและสัตว์อื่นเล่น ความไม่เบียดเบียน จักเป็นได้ ก็ต้องอาศัยความกรุณาเป็นเบื้องต้น

๙. ขนฺติ คือ ความอดทน ได้แก่ ความอดทนต่อโทสะ อดทนต่อโมหะนั้นเอง ไม่ทำล่วงไป ด้วยอำนาจโลภะหรือราคะ โทสะ โมหะ มีความงามทางกาย ทางวาจา ตลอดถึงทางমনะหรือทางใจ ขนฺติคู่กับโสรัจจะ ได้แก่ การทำใจให้สงบจากความคิดที่จะทำชั่ว พุดชั่ว หรือคิดชั่ว ขันติและโสรัจจะ เป็นธรรมะที่ทำให้งาม คือ ทำใจให้งามก่อน เมื่อใจงามแล้ว กายก็งาม วาจาก็งาม ความคิดเรื่องราว ต่างๆ ก็งาม

๑๐. อวิโรธน์ คือ ความไม่คลาดธรรมดา วางตนเป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความ เอนเอียง หวั่นไหว เพราะถ้อยคำที่ร้าย ลากลักการะ หรืออิฏฐารมณใดๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนอุ ตตะธรรม คือ ความเที่ยงธรรมก็ดี นิติธรรม คือ ระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามก็ดี ไม่ประพฤดิให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

นอกจากทศพิธราชธรรมที่เป็นเกณฑ์การถือปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ไทยแล้ว การที่จะนำ พระองค์ไปสู่ความสำเร็จในสังคมได้ พระมหากษัตริย์ก็ยิ่งทรงชวนชวนที่จะเพิ่มพูนความรู้ อย่าง ต่อเนื่องดังที่พระองค์ได้ทรงนำ ราชสังคัตถุ ๔ ได้แก่ สัสสมะธัง (ความรู้ในการบำรุงพืชผลในประเทศ ให้สมบูรณ์) ปุริสมะธัง (รู้จักสงเคราะห์หรือชุลยคนที่ยาก) สัมมาปาสัง (รู้จักผูกใจคนให้จงรักภักดี ด้วยการปกครองที่ทำให้เกิดความสุขความเจริญ) และวาจาเปยยัง (คำพูดอันอ่อนหวานไพเราะ) มาใช้ เป็นพลังขับเคลื่อนสู่ผลนิกรของพระองค์อย่างไม่ทรงเหน็ดเหนื่อย ทรงเป็นตัวอย่างของการศึกษา อย่างต่อเนื่องให้พระราชโอรสและพระราชธิดา ได้ทรงปฏิบัติตามมาจวบจนทุกวันนี้

ส่วนพระราชจริยวัตรที่เป็นส่วนสำคัญอีกบริบทหนึ่งที่เป็นผลส่งให้ประชาชนชาวไทย มีความสุขทั่วหน้ากันก็คือ จักรวรรดิวัตร ๑๒ ได้แก่ การอนุเคราะห์ประชาชนและข้าราชการให้อยู่ใน ศีลในธรรม การผูกไมตรีกับประเทศอื่น การอนุเคราะห์พระราชวงศ์ การคุ้มครองพราหมณ์และคหบดี การคุ้มครองประชาชน การคุ้มครองสัตว์ทั้งหลาย การห้ามปรามราษฎรมิให้กระทำการที่ไม่ถูกต้องชอบ ธรรม การพระราชทานทรัพย์แก่ผู้ยากไร้ การใกล้ชิดกับพราหมณ์เพื่อศึกษาบุญและบาป การละความ ยินดีใคร่ดีในอธรรม และการละความโลภ

ในปฏิญญาฯ บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกันแต่เป็นผลของการได้มาซึ่งสิทธิ ในข้อ ๑๔, ข้อ ๑๕ และข้อ ๒๐ คือ

ข้อ ๑๔ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหา และที่จะได้ที่ลี้ภัยในประเทศอื่นจากการ ประหัตประหาร^(๑๒)

(๒) สิทธินี้จะยกขึ้นกล่าวอ้างกับกรณีที่มีการดำเนินคดีที่เกิดขึ้นโดยแท้ จาก ความผิดที่มีใช้ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ ไม่ได้

ข้อ ๑๕ (๑) ทุกคนมีสิทธิในสัญชาติหนึ่ง

^(๑๒) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๔-๒๖.

(๒) บุคคลใดจะถูกเพิกถอนสัญชาติของตนตามอำเภอใจ หรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของตนไม่ได้

ข้อ ๒๐ (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการชุมนุมและการสมาคมโดยสันติ

(๒) บุคคลใดไม่อาจถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งได้

ความข้อบัญญัติข้างต้น เห็นได้ชัดเจนว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายแบบ TOP-UP คือจากกลุ่มประชาชนที่ได้อำนาจมาใหม่ที่จะเขียนแสดงอำนาจของประชาชนไว้ พิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นลักษณะของ Individualism แต่ของพระมหากษัตริย์ไทยเป็นระบบ TOP-DOWN ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม มุ่งประโยชน์ของสังคมที่อบอุ่นพอเพียงเป็นหลัก ซึ่งแน่นอนว่าหากเราได้นำมาใช้โดยเฉพาะผู้บริหารประเทศ (ถ้าทำได้) ก็จะทำให้ประเทศเรามีแต่ความสงบสุข

Good Governance ของโลกตะวันตก แตกต่างกับพระมหากษัตริย์ไทยในการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีคุณธรรม

เรื่องนี้ในประวัติศาสตร์ของการบริหารราชการแผ่นดินที่ผู้อาสาเข้ามาบริหารราชการ (นักการเมือง) หรือข้าราชการน้อยใหญ่ในทุกภาคส่วนคงต้องยึดถือพระบรมราโชวาทอีกองค์หนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีถึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ว่า

“...การที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินไม่ใช่สำหรับมังมี ไม่ใช่สำหรับคุมเหงคนเล่นตามชอบใจ มิใช่เกลียดไว้แล้วจะได้แก้เผ็ด มิใช่เป็นผู้สำหรับจะกินนอนสบาย...เป็นเจ้าแผ่นดินสำหรับแต่เป็นคนจน และเป็นคนที่อดกลั้นต่อสุขต่อทุกข์ อดกลั้นต่อความรักและความชัง อันจะเกิดฉิวขึ้นมาในใจหรือมีผู้ยุ่ง เป็นผู้ปราศจากความเกียจคร้าน...และเป็นผู้ป้องกันความทุกข์ของราษฎรซึ่งอยู่ในอำนาจปกครอง ...”

ข้อความของพระบรมราโชวาทข้างต้นเป็นสิ่งที่ปวงชนชาวไทยต้องพึงระวังเสมอว่าพระมหากษัตริย์ไทยนั้นได้มีพระมหากรุณาธิคุณในหลาย ๆ ด้าน พระองค์ทรงตั้งมั่นในพระราชหฤทัยอย่างแน่วแน่ว่าประโยชน์สุขของประชาชนนั้นยิ่งใหญ่ และตรงกับคำพูดของชาติตะวันตกที่ว่า “Remember, with the great power you have the great responsibility”

“ธรรมาภิบาล” ที่เป็นคำแปลภาษาไทยจากคำว่า “Good Governance” ของโลกตะวันตกที่คนไทยดูจะนิยมกันมากนั้น ข้อเท็จจริงของพัฒนาการของโลกตะวันตกมาจากประสบการณ์ความผิดพลาดของการจัดบริหารองค์กรของคน แล้วก็นำความผิดพลาดนั้นมาเขียนเป็นแนวปฏิบัติ พยายามรับกันมากขึ้นก็เขียนเป็นกฎข้อบังคับ คนไทยเราเห็นถ้อยคำภาษาฝรั่งคำว่า “Good Governance” เขาก็ติดใจ ทั้งนักศึกษา นักวิชาการ ก็นำมาใช้กันเป็นการใหญ่ จนเป็นโรคติดแนวคิดของฝรั่งตะวันตกกันเป็นอย่างมาก อาจเป็นเพราะการเรียนการศึกษาแบบก้าวกระโดด จึงทำให้เกิดการนำเอาภาพพจน์ของตะวันตกมาใช้กันมากขึ้น ในขณะที่พระมหากษัตริย์โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ท่านได้ทรงชี้แนะผ่านทางพระราชดำรัสไว้ในหลายครั้งหลายคราว แต่เราก็ไม่ค่อยสนใจหันไปนิยมของฝรั่งต่างชาติ ความจริงหากเราได้ถือปฏิบัติตามที่พระองค์ได้ทรงให้แนวพระบรมราโชวาทไว้ การคอร์รัปชัน การขัดกันซึ่งผลประโยชน์ และการปฏิบัติ

หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ อาจเกิดขึ้นในสังคมไทยน้อยลงก็เป็นได้ อย่างเช่นในด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ทรงเห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินนั้นจะต้องยึดเอาความเจริญผาสุกและความตั้งมั่นของบ้านเมืองเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่ง ความว่า

“ความเจริญผาสุกและความตั้งมั่นของบ้านเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่บุคคลพึงรำลึกและพึงประสงค์ และความเจริญมั่นคงนั้นจะเกิดขึ้นมิได้ ก็ด้วยผู้บริหารทุกฝ่ายมุ่งกระทำการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจด้วยความตั้งใจจริง และด้วยความคิดพิจารณาโดยสติรอบคอบ ทั้งเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนอื่น...”^(๑๓)

“...ตัวการที่ทำให้แก้ปัญหาไม่ออกและยิ่งทำให้ปัญหายุ่งเหยิงหนักเข้า คือใจ คือความคิดเห็นที่ไม่เป็นกลาง ซึ่งเรียกว่าความอคติหรือความลำเอียง คนเราเมื่อมีความลำเอียงแล้ว ก็มองไม่เห็นความจริง ถึงจะเห็นก็ไม่ยอมรับ และเมื่อไม่เห็นหรือไม่รับความเป็นจริง ก็ทำให้มองไม่เห็นต้นเหตุแห่งปัญหา และแก้ปัญหาไม่ออก...”^(๑๔)

ในปฏิญญาฯ ก็มีข้อความที่บัญญัติไว้ในเรื่องเดียวกันนี้ในข้อ ๒๒ และข้อ ๒๓ คือ

ข้อ ๒๒ ทุกคนในฐานะสมาชิกของสังคม มีสิทธิในหลักประกันทางสังคม และย่อมมีสิทธิในการบรรลุสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อันจำเป็นยิ่งสำหรับศักดิ์ศรีของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ ผ่านความพยายามของรัฐและความร่วมมือระหว่างประเทศ และตามการจัดการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ^(๑๕)

ข้อ ๒๓ (๑) ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขที่ยุติธรรม และ เอื้ออำนวยต่อการทำงาน และในการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างที่ เท่าเทียมกัน สำหรับงานที่เท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด

(๓) ทุกคนที่ทำงานมีสิทธิที่จะได้รับ ค่าตอบแทนที่ยุติธรรมและเอื้ออำนวยต่อการทำงาน ประกันความเป็นอยู่อันควรค่าแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์สำหรับตนเองและครอบครัว และหากจำเป็นก็จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมในรูปแบบอื่นเพิ่มเติมด้วย

(๔) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้งและที่จะเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อความคุ้มครองผลประโยชน์ของตน

ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนก็นำมาบัญญัติไว้ในข้อ ๑๒ และข้อ ๑๓ ว่า

“...ข้อ ๑๒ บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสาร หรือจะถูกลบล้างเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการลบล้างดังกล่าวนั้น”^(๑๖)

ข้อ ๑๓ (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนย้ายและการอยู่อาศัยภายในพรมแดนของแต่ละรัฐ

^(๑๓) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๕-๙๖.

^(๑๔) ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, ธรรมดีที่พ่อทำ, กรุงเทพฯ : ดีเอ็มจี, ๒๕๕๔, หน้า ๗๑.

^(๑๕) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๗-๒๘.

^(๑๖) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๓-๒๔.

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกนอกประเทศใด รวมทั้งประเทศของตนเอง และสิทธิที่จะกลับสู่ประเทศตน...”

ซึ่งก็เป็นเพียงการยืนยันยืนยันความเป็นผู้มีสิทธิในส่วนตัวเท่านั้น แต่ของพระมหากษัตริย์สอนให้พระโอรสให้ความเคารพในสิทธิของคนอื่นด้วย แม้จะมีตำแหน่งที่ยิ่งใหญ่มากปานใดก็ตาม

หลักนิติธรรมในเรื่องเสรีภาพในการนับถือศาสนา

เมื่อครั้งสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงถูกบีบบังคับให้เข้ารับนับถือคริสต์ศาสนาจากพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ แห่งฝรั่งเศส พระองค์ก็ทรงใช้ปรีชาญาณเอาตัวรอดด้วยพระราชดำริว่า

“ขอพระทัยพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสเป็นนักหนา ที่มีความสนิทเสน่หาในข้าพเจ้า แต่การที่เปลี่ยนศาสนาที่เคยนับถือมา ๒,๒๒๙ ปีแล้วนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ก่อนอื่นขอให้บาทหลวงทำให้ราษฎรของข้าพเจ้าเข้ารับนับถือศาสนาคริสต์ให้หมดเสียก่อน แล้วข้าพเจ้าจะเข้าตามภายหลัง อีกประการหนึ่งเล่าทรงประหลาดพระทัยเป็นนักหนาว่า เหตุใดพระเจ้ากรุงฝรั่งเศสจึงก้าวทำงานของพระเจ้า เพราะการที่มีศาสนาต่าง ๆ ในโลกนั้น มิใช่ความประสงค์ของพระเจ้าดอกหรือ จึงมิได้บันดาลให้มีเพียงศาสนาเดียวในเวลานี้ พระเจ้าคงปรารถนาให้ข้าพเจ้านับถือพระพุทธศาสนาไปก่อน เพราะฉะนั้นจะรอคอยความกรุณาของพระองค์บันดาลให้นับถือคริสต์ศาสนาในวันใด ก็จะไม่เปลี่ยนไปนับถือคริสต์ศาสนาเมื่อนั้น จึงขอฝากชะตากรรมของข้าพเจ้าและกรุงศรีอยุธยาไว้ให้อยู่ในความบันดาลของพระเจ้าด้วย ขอพระเจ้ากรุงฝรั่งเศส สหราชของข้าพเจ้า อย่าได้น้อยพระทัยเลย”^(๑๗)

เสรีภาพในการนับถือศาสนาตามปฏิญญาฯ มีอยู่ในข้อ ๑๘, ข้อ ๒๗ และข้อ ๒๘ คือ

ข้อ ๑๘ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อ และอิสรภาพในการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อถือ ของตนในการสอน การปฏิบัติ การสักการบูชา และการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังหรือในชุมชนร่วมกับผู้อื่น และในที่สาธารณะหรือ ส่วนบุคคล^(๑๘)

(ประการที่ห้า) พระมหากษัตริย์ทรงทำนุบำรุงประเทศชาติและประชาชนยิ่งกว่าพระองค์เองและพระราชวงศ์ต้องเสด็จไปในการสงครามบ้าง ประพาสเยี่ยมเยียนราษฎรบ้าง เพื่อนำเอกความทุกข์ยากเดือดร้อนนั้นมาแก้ไข โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงให้ราษฎรสามารถเข้าเฝ้าพระองค์ได้ใกล้ชิดยิ่งกว่าข้าราชการหรือบุคคลใด ๆ

ข้อ ๒๗ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมโดยอิสระในชีวิตทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่จะผลิตผลิตกับศิลปะ และมีส่วนในความรุดหน้า และ คุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางจิตใจและทางวัตถุ อันเป็นผลจากประดิษฐ์กรรมใดทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรมซึ่งตนเป็นผู้สร้าง^(๑๙)

(๑๗) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สมุห รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๗๘-๗๙.

(๑๘) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๕.

(๑๙) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๓๐.

ข้อ ๒๘ ทุกคนย่อมมีสิทธิในระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกรอบให้บรรลุสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญยานี้อย่างเต็มที่

(ประการที่หก) พระมหากษัตริย์ต้องเป็นกลางทางการเมือง ซึ่งเป็นนิติราชประเพณีที่เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่ว่าพรรคการเมืองใดได้ขึ้นมาบริหารราชการแผ่นดินก็ต้องเป็นรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้งสิ้น แม้รัฐบาลจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ผลัดเปลี่ยนกันบริหารประเทศ ก็มีได้เกิดปัญหากับสถาบันพระมหากษัตริย์

ดังจะเห็นได้ว่า นิติราชประเพณีทั้ง ๖ ประการนี้ มิได้ขัดหรือแย้งกับแนวความคิดอุดมการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่กลับส่งเสริมให้มีการส่งเสริมวัฒนธรรมการปกครองแบบไทย ๆ ที่ปรับการใช้อำนาจ สิทธิ และปัจเจกนิยม ให้สอดคล้องกับธรรมะ ความเมตตา และความสัมพันธ์ที่เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน

ในอดีต อำนาจสูงสุดในแผ่นดินเป็นของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นเจ้าของชีวิตที่ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของคนทุกคน จะให้ประหารชีวิต ลงโทษราชฎรใด ๆ ได้ตามพระราชอัธยาศัยและทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน เป็นเจ้าของแผ่นดินทั่วทั้งพระราชอาณาจักร ราชฎรทั้งหมดจะมีสิทธิครอบครองที่ดินได้ต้องขอพระบรมราชานุญาตก่อน

หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทยในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

พระมหากษัตริย์ไทยแต่โบราณล้วนแล้วแต่ทรงให้ความสำคัญในเรื่องการพระราชทานความเป็นธรรมแก่ราษฎร ทรงกำหนดวิธีการในการเปิดโอกาสให้ราษฎรผู้ได้รับความเดือดร้อนจากความไม่เป็นธรรมต่างๆ นำความกราบบังคมทูลเพื่อทราบถึงพระเนตรพระกรรณได้โดยง่าย หากย้อนไปถึงสมัยสุโขทัยซึ่งการปกครองเป็นแบบพ่อปกครองลูก มีลักษณะไม่ซับซ้อน เมื่อราษฎรผู้ใดได้รับความเดือดร้อนก็จะถวายฎีกาต่อพระมหากษัตริย์ ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ รัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า

“...ในปากประตูมีกระดิ่งอันหนึ่งแขวนไว้หั้น ไพรฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมือง มีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจักกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบไรรู้ ไปลั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียกเมื่อถาม สอนความแก่มันด้วยชื่อ...”^(๒๐)

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาพิพากษาฎีกาในวัน ๘ คำ ๑๔ คำ (ทุกวันพระ) ทรงมีประกาศเกี่ยวกับการยื่นฎีการ้องทุกข์ของประชาชนหลายฉบับ แม้กระทั่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวใกล้เสด็จสวรรคต ก็ยังมีพระราชหฤทัยห่วงใยในสันติสุขของประชาราษฎร มีพระราชดำรัสแก่ผู้เฝ้าพระอาการประชวร คือ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ที่สมุทกลาโหม เจ้าพระยาภูธราภัยที่สมุหนายก ว่า

“ถ้าสิ้นพระองค์ล่วงไปแล้ว ขอให้ท่านทั้งปวงจงช่วยกันทำนุบำรุงแผ่นดินต่อไปให้เรียบร้อย ให้สมณพราหมณ์อาณาประชาราษฎร์ได้พึ่ง อยู่เย็นเป็นสุขทั่วกัน ขอให้ทูลพระเจ้าแผ่นดินพระองค์

(๒๐) เนติบัณฑิตยสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, กรุงเทพฯ : ด้านสุทธการพิมพ์, ๒๕๕๐, หน้า ๔๔.

ใหม่ให้เอาเป็นพระราชฐานะรับฎีกาของราษฎรอันมีทุกข์ร้อน ให้ร้องได้สะดวกเหมือนพระองค์ได้ทรงรับไว้เป็นพระฐานะรับฎีกามาแต่ก่อน”

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตรากฎหมายเกี่ยวกับการถวายฎีกาไว้หลายฉบับ เช่น ประกาศให้ราษฎรถวายฎีกา จ.ศ. ๑๒๔๖ มีความว่า ตามที่ทรงกำหนดให้ราษฎรถวายฎีกาได้ทุกวันพระเช่นแผ่นดินของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น บางวันไม่ได้เสด็จออกก็จะโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกเธอออกทรงรับแทน และทรงกำหนดสถานที่และเวลาตลอดจนเจ้าหน้าที่เพื่อให้เกิดความสะดวกเรียบร้อยในการถวายฎีกาด้วย^(๒๑)

หลักการของปฏิญญาฯ บัญญัติไว้ในข้อ ๖ และข้อ ๗ คือ

ข้อ ๖ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย และ

ข้อ ๗ ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใด อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการยุ้งให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว^(๒๒)

หลักนิติธรรมในการบังคับใช้กฎหมายด้วยความโปร่งใสและเป็นธรรม

ในสมัยอยุธยา พระมหากษัตริย์ในฐานะเจ้าชีวิต-เจ้าแผ่นดิน ทรงเป็นสมมติเทพตามอิทธิพลของลัทธิมหายานปณาศาสนาพราหมณ์ที่มีความเชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นพระจักรพรรดิและได้รับการยกฐานะเท่ากับพระอินทร์ ในขณะเดียวกัน พระมหากษัตริย์ก็ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกในพระพุทธศาสนา ทรงเป็นธรรมราชาผู้มีพระบรมเดชานุภาพ โดยมีกฎหมายตราเป็นกฎหมายกำหนดมิให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจในทางที่ผิดเป็นพระราชศาสตร์ความว่า

“พระเจ้าอยู่หัวดำรัสด้วยกิจการคดีถ้อยความประการใดๆ ต้องกฎหมายประเพณีเป็นยุติธรรมแล้วให้กระทำตาม ถ้ามิชอบ จงอาจเปิดทูลทัดทานครั้งหนึ่ง สองครั้ง สามครั้ง ถ้ามิฟังให้ร้อไว้อย่าเพิ่งสั่งไป ให้ทูลทรีโหฐาน ถ้ามิฟังจึงให้กระทำตาม ถ้าผู้ใดมิได้กระทำตามพระอัยการดังนี้ ท่านว่าผู้นั้นละเมิดพระราชอาญา”

นอกจากนี้ยังได้บัญญัติไปอีกว่า “อนึ่ง ทรงพระโกรธแก่ผู้ใดและตรัสเรียกพระแสง อย่าให้เจ้าพนักงานยื่น ถ้ายืนโทษถึงตาย” ซึ่งเป็นสิ่งที่ยืนยันว่า พระมหากษัตริย์ของไทยได้ใช้พระราชอำนาจด้วยความระมัดระวัง เพียงธรรม

ต่อมา ในสมัยรัตนโกสินทร์ ความเป็นเจ้าแผ่นดิน-เจ้าชีวิต เปลี่ยนแปลงรูปแบบอีกครั้ง จากสมมติเทพ มาเป็นอเนกชนนิกรสโมสรสมมติ คือเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ประชาชนทั้งปวงยอมรับด้วยการที่ข้าราชการและราษฎรทั้งปวงพร้อมกันกราบทูลวิงวอนเชิญสมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกขึ้นครองราชสมบัติ และพระมหากษัตริย์จะต้องประกอบไปด้วยหลักธรรมของผู้นำ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ และจักรวรรดิวัตร^(๒๓)

(๒๑) เติมนิตยสถาน, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๔๕.

(๒๒) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๒.

(๒๓) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๑๒.

ในปฎิญาฯ ก็มีการวางรากฐานของเกณฑ์การบังคับใช้กฎหมายตามกระบวนการยุติธรรมไว้ในข้อ ๕, ข้อ ๘, ข้อ ๙ และข้อ ๑๐ คือ

ข้อ ๕ บุคคลใดจะถูกกระทำกรหามานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้^(๒๔)

ข้อ ๘ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ ๙ บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้

ข้อ ๑๐ ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน

หลักนิติธรรมด้านการยุติธรรม และด้านการพระราชทานความเป็นธรรมแก่ประชาชน

ด้านการยุติธรรม ทรงเห็นว่า “ผู้ที่ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาความยุติธรรมหรือความเป็นธรรมจึงควรระมัดระวังให้มาก คือควรจะได้ทำความเข้าใจให้แน่ชัดว่ากฎหมายนั้นไม่ใช่ตัวความยุติธรรม เป็นเพียงเครื่องมืออย่างหนึ่งในการรักษาและอำนวยความยุติธรรมเท่านั้น การใช้กฎหมายจึงต้องมุ่งหมายใช้เพื่อรักษาความยุติธรรม ไม่ใช่รักษาตัวกฎหมายเอง และการรักษาความยุติธรรมในแผ่นดินก็มีได้วงแคบอยู่เพียงแต่ในขอบเขตของกฎหมาย หากต้องขยายออกไปให้ถึงศีลธรรมจรรยา ตลอดจนเหตุและตามความเป็นจริงด้วย...”^(๒๕)

นอกจากนี้ ด้านการพระราชทานความเป็นธรรมแก่ประชาชนชน ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่ตำรวจภูธรชายแดน เขต ๕ ณ ค่ายดาราธรรมิ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ ว่า “...สำหรับงานพัฒนานี้ คืองานช่วยให้ประชาชนเห็นว่าผู้ที่อยู่ในเครื่องแบบไม่ใช่คนเลว ไม่ใช่คนที่จะไปบีบบังคับ แต่เป็นคนที่จะทำให้เขาเห็นว่า เป็นผู้ที่เป็นมนุษย์เหมือนกัน...ประเทศไทยทั้งประเทศนี้ ทางราชการเสียชื่อเสียงไปมากก็เพราะว่ามีข้าราชการบางส่วนที่อยู่ในส่วนภูมิภาคได้ทำตัวเป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไปกดขี่ประชาชน ไปเอาเปรียบประชาชน ถ้าเป็นเช่นนี้ ประชาชนก็บอกว่าทางราชการ หรืออย่างที่เราเรียกว่าทางกฎหมายไปข่มขี่เขา เขาไม่ได้เกลียดชาติบ้านเมือง แต่ว่าเขาเกลียดกฎหมาย เมื่อเกลียดกฎหมายแล้ว คนที่เถรตรงตามกฎหมายนี้ก็จะบอกว่าพวกนี้คือผู้ก่อการร้าย นับอย่างนี้แล้ว ประเทศไทยมีผู้ก่อการร้าย ๘๐ เปอร์เซนต์ แต่ว่าความจริง ผู้ก่อการร้ายแท้ๆ เข้าใจว่ามีไม่ถึง ๑ เปอร์เซนต์ และแม้จะเป็นในท้องที่ที่ที่มีผู้เห็นว่ามีผู้ก่อการร้าย ก็คงไม่ถึง ๕ เปอร์เซนต์...”^(๒๖)

นายสัญญา ธรรมศักดิ์ เล่าถึงพระบรมราชวินิจฉัยในการพิจารณาฎีกาของผู้ขอพระราชทานอภัยโทษเรื่องหนึ่งว่า

(๒๔) ปฎิญาฯ กล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๑-๒๒.

(๒๕) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๗.

(๒๖) เนติบัณฑิตยสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๓๕-๓๖.

“มีคดีเรื่องหนึ่งเกิดขึ้นที่เชียงใหม่ วันเกิดเหตุจำเลยขับรถจักรยานยนต์มาที่กำแพงดิน เสร็จแล้วลงจากรถเข้าไปพบสุภาพสตรีคนหนึ่งบอกว่า เอาเงินมาให้กู ๕ บาท ผู้หญิงคนนั้นบอกกูไม่ให้ จำเลยชักปืนยิงผู้หญิงคนนั้นตาย เมื่อมีเสียงเอะอะคนวิ่งมาดู เห็นจำเลยวิ่งไล่ผู้หญิงไปอีกสองคน ยิ่งตายหมดทีละคน จะเมาหรือเปล่าไม่ทราบ แล้วขึ้นรถทัวร์หนีมากรุงเทพฯ ศาลพิพากษาจะลงโทษประหารชีวิต คดีถึงที่สุด องค์กรมนตรีเถียงกันมาก บอกว่าคงมาเป็นนักเลงดูร้าย หรือเป็นแมงดาที่มาเรียกเอาเงินจากโสเภณี เมื่อไม่ได้เงินก็แสดงอำนาจ มหาตมไทยให้ยกฎีกา องค์กรมนตรีบอกว่าโทษร้ายเหลือเกิน ยิ่งตายทั้ง ๓ คน ก็ยกฎีกาให้ประหารชีวิต หลายเดือนต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงทำบุญที่พระที่นั่งไพศาลทักษิณเป็นการส่วนพระองค์ องค์กรมนตรีไปเฝ้าตามหน้าที่ ทรงทำบุญแล้วพระองค์มีพระราชดำรัสว่า นี่ฎีกาเรื่องฆ่ากันที่กำแพงดินนะ ฉันสงสัยอะไรอย่างหนึ่ง พวกท่านองค์กรมนตรีนี้บ้างรีเปล่า เรากังง ไม่มีใครตอบว่าอย่างไร ทรงมีพระราชดำรัสต่อไปว่า ฉันสงสัยว่าอย่างนี้น่า และทรงทำพระหัตถ์ว่าที่ข้างพระเศียร แปลว่า จำเลยสติไม่ดีรีเปล่า สงสัยสติจะวิปริต ไม่งั้นจะทำบ้าๆ อย่างนี้ได้อย่างไร แสดงว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอ่านเรื่องตลอด จึงสงสัยอย่างนี้ได้ และทรงมีพระราชดำรัสว่าฉันอัดอัดจะประหารดีหรือไม่ประหารดี”^(๒๗)

ในปฏิญญาฯ ที่เทียบเคียงได้ก็มีอยู่ในข้อ ๑๑ คือ

“ข้อ ๑๑ (๑) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี

(๒) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาใด อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใด อันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้ และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้”^(๒๘)

หลักนิติธรรมในเรื่องความเป็นธรรมในครอบครัว

ในการชำระกฎหมายครั้งใหญ่เพื่อทำประมวลกฎหมายรัชกาลที่ ๑ หรือกฎหมายตราสามดวง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ก็มาจากมูลเหตุที่นายบุญศรีช่างเหล็ก หลวงทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา เนื่องจากไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีที่ถูกอ้างแดง บ้อม ภรรยา ฟ้องหย่า แล้วพระเกษม ผู้พิพากษาได้ตัดสินให้หย่าได้ทั้งที่อ้างแดงบ้อมเป็นฝ่ายผิดคือมีผู้เมื่อตรวจสอบแล้วได้ความว่าบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่เป็นธรรม จึงต้องชำระสะสางกฎหมายทั้งหมดในภาพรวม

ในปฏิญญาฯ ที่เทียบเคียงได้ก็มีอยู่ในข้อ ๑๖ คือ

^(๒๗) เเนติบัณฑิตยสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๔๔.

^(๒๘) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๓.

ข้อ ๑๖ (๑) บรรดาชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและก่อร่างสร้างครอบครัวโดยปราศจากการจำกัดใด อันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา ต่างย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรส และในการขาดจากการสมรส^(๒๙)

(๒) การสมรสจะกระทำโดยความยินยอมอย่างอิสระและเต็มใจของผู้ที่จะเป็นคู่สมรสเท่านั้น

(๓) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม และย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

หลักนิติธรรมในการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสืบพระราชปณิธานดังกล่าวด้วยการสร้างเมือง “ดุสิตธานี” เป็นตัวอย่างในการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย มีคณะรัฐบาล มีพรรคการเมือง มีผู้แทนราษฎรที่เรียกว่า “เซษฐบุรุษ” มีการออกหนังสือพิมพ์ โดยพระองค์ได้ทรงสมมติพระองค์เป็นพลเมืองของดุสิตธานีคนหนึ่ง ชื่อ “ท่านราม ณ กรุงเทพ” ประกอบอาชีพทนายความ โดยมีสำนักงานอยู่ที่พระตำหนักเมขลารูจี และได้ประกอบวิชาชีพทนายความเพื่อช่วยเหลือพลเมืองในดุสิตธานีอย่างแท้จริง

The LAWYER KING

His Majesty, the King Rama VI, was renowned for his sagacity. The fulfillment of His Royal Duties brought great prosperity to Siam. He was an avowed patron of the arts, especially literature and drama. An important milestone for the legal profession was that by virtue of His Majesty's Royal Decrees, both the Thai Bar Act and the Lawyers Act B.E. ๒๔๕๗ (A.D. ๑๙ ๑๔) were promulgated on the ๑st of January ๑๙ ๑๔. He is remembered for his dedication to law by serving as a Lawyer, under the alias of “Mr. Rama Na Krungthep”, Barrister at Law. He rendered legal aid to those in need, and for the first time in Siam, he acquainted his subordinates and the local constituency with a democratic system. The King performed his lawyer duties as a regular professional lawyer without requiring to be addressed in the Royal Language.

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นทนายความ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) เป็นพระมหากษัตริย์ผู้ทรงปรีชาญาณพระราชกรณียกิจที่ได้ทรงทำในด้านต่าง ๆ นำพาความเจริญมาสู่สยามประเทศอย่างมาก ทรงอุปถัมภ์งานด้านศิลปศาสตร์โดยเฉพาะงานด้านวรรณกรรมและการละคร และที่สำคัญที่สุดของวงการวิชาชีพกฎหมายคือทรงมีพระบรมราชโองการก่อตั้งเนติบัณฑิตยสภาและวิชาชีพทนายความตาม

^(๒๙) ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๔-๒๕.

พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. ๒๔๕๗ ในวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๗ พร้อมกัน และเป็นที่ยอมรับกันว่า ได้ทรงเลือกประกอบวิชาชีพทนายความในชื่อ “ท่านราม ฌ กรุงเทพฯ” ทนายความผู้ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ชาวเมืองใน “นครดุสิตธานี” เมืองแห่งประชาธิปไตยที่พระองค์ใช้ให้ข้าราชการ บริหารและประชาชนเข้าถึง ระบอบประชาธิปไตย เป็นครั้งแรกในสยาม พระองค์ท่านทรงปฏิบัติหน้าที่ทนายความเฉกเช่นคนสามัญ โดยไม่ทรงโปรดให้ใช้คำราชาศัพท์

คดีหลวงสรสารกิจ

โดยที่ ๓๓๖.
 ม.จ. นกัณโฑ... อธิบดีกรมการปกครอง
 กรมการปกครอง... จังหวัด...
 โดยให้รับ พระบรมราชา นฤปาท ให้ลาไป
 ให้ไว้รับ พระบรมราชา...
 ตามที่...
 ที่ตั้ง...
 ทำหน้าที่...
 ๒๕๖๓

คดีที่...
 คดีที่...
 คดีที่...
 คดีที่...
 ทำเรื่อง...
 จึงจะ...
 โดย...
 กรมการปกครอง...
 กรมการปกครอง...
 กรมการปกครอง...

ที่ต้นแหล่ง...
 พระดล...
 กรมการปกครอง...
 กรมการปกครอง...

ที่ต้นแหล่ง...
 กรมการปกครอง...
 กรมการปกครอง...
 กรมการปกครอง...

คดีหลวงสรรรสารกิจ

คดีนี้เป็นคดีหนึ่งซึ่งนายราม ฌ กรุงเทพฯ เคยได้ให้คำแนะนำในแก่ทนายนาครในดุสิตธานี ในฐานะที่นายราม ฌ กรุงเทพฯ ประกอบอาชีพเป็นทนายความ

หลวงสรรรสารกิจ (เคล้า คชนันท์) ได้ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งจากพระคลังข้างที่ในราคา ๑๕ บาท และได้สร้างโรงเรียนศรีวรธรณาลัยบนที่ดินแปลงดังกล่าว ซึ่งที่ดินแปลงนี้เป็นที่ลุ่ม เมื่อฝนตกจึงเกิดน้ำขังนอง หลวงสรรรสารกิจจึงถมที่ดินให้สูงขึ้นเพื่อป้องกันมิให้มีน้ำขัง แต่สภาเลขาธิการได้สั่งให้หลวงสรรรสารกิจปรับที่ดินให้เป็นที่ยุ่มตามเดิม เพราะน้ำฝนไหลเข้าบ้านผู้อื่น หลวงสรรรสารกิจจึงได้ทำคำร้องถึงนายราม ฌ กรุงเทพฯ เพื่อขอขอร่มเป็นที่ฝัง

หลักนิติธรรมในการส่งเสริมประชาธิปไตย (การพระราชทานรัฐธรรมนูญ)

หลักนิติธรรมของพระมหากษัตริย์ไทย (รัชกาลที่ ๗) สมัยการตื่นตัวตีตักกับการเรียกร้องประชาธิปไตยตามแบบนิยมของตะวันตกที่เป็นต้นตำรับประชาธิปไตยที่ล้มลุกคลุกคลานมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่สถาบันพระมหากษัตริย์ได้ทรงตั้งข้อสังเกตไว้เมื่อมีรัฐบาลประชาธิปไตยแบบตะวันตกใหม่ๆ ซึ่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเตรียมการพระราชทานอำนาจอธิปไตยแก่ปวงชนชาวไทยด้วยการจัดตั้ง “อภิรัฐมนตรีสภา” เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ทรงตราพระราชบัญญัติองค์มนตรี จัดระเบียบวิธีประชุมคล้ายรัฐสภา และมีสภาเสนาบดีคล้ายกับคณะรัฐมนตรี ทรงเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญไว้เพื่อพระราชทานในโอกาสฉลอง ๑๕๐ ปีกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ต้องเลื่อนออกไปเนื่องจากประชาชนยังไม่พร้อม จนถูกคณะราษฎรก่อการยึดอำนาจในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว พระองค์ยังได้พระราชทานคำแนะนำต่างๆ แก่รัฐบาลเพื่อให้ปกครองบ้านเมืองได้ดีด้วยดี เช่น ครั้งหนึ่งทรงมีพระราชหัตถเลขาถึงนายกรัฐมนตรีว่า

“สำหรับประเทศสยามซึ่งพึงจะมีรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ ยังหาถึงเวลาสมควรที่จะมีคณะกรรมการเมืองเช่นเขาไม่ ด้วยประชาชนส่วนมากยังไม่เข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญเสียเลย... คณะกรรมการเมืองจะทำประโยชน์จริงให้แก่ประชาชนได้ก็เมื่อประชาชนมีความเข้าใจวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ”^(๓๐)

จากข้อความในพระราชหัตถเลขาข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบและทรงเล็งเห็นการใช้อำนาจประชาธิปไตยที่พระองค์ได้พระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทยโดยคณะรัฐบาลขณะนั้นผ่านทางพรรคการเมืองจะไม่สัมฤทธิ์ผล เพราะประชาชนคนไทยยังไม่เข้าใจถึงระบบพรรคหรือคณะกรรมการเมืองเลย แม้ในปัจจุบันก็ยังไม่มีความแน่ใจว่าระบบพรรคการเมืองที่สร้างกันมากกว่า ๗๕ ปีนั้น ประชาชนคนไทยทั้ง ๖๗ ล้านคนโดยประมาณ จะเข้าใจปัญหาการบริหารระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกไปโดยไม่นำพากับข้อเท็จจริงในความรู้ความเข้าใจของคนในสังคม การใช้หลักนิติธรรมแบบแนวนิยมตะวันตกอย่างเดียวจึงสูญเปล่า

(๓๐) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๒๘.

และด้วยความที่ตำราพระองค์อย่างถูกต้องสอดคล้องกับหลักนิติธรรม เมื่อทรงเห็นว่าผู้ที่เข้ามาใช้อำนาจอธิปไตยใหม่ไม่ยอมรับฟัง กลับนำพระราชอำนาจของพระองค์ไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ไม่โปร่งใส เป็นการเล่นพรรคเล่นพวก และในที่สุด พระราชดำริที่ทรงเห็นว่าอำนาจในการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ เป็นพระราชอำนาจของพระองค์โดยแท้ แต่รัฐบาลกลับคัดเลือกบุคคลแล้วนำมาถวายให้ทรงลงพระนามในช่วงเวลาที่จำกัด ประกอบกับความเห็นต่างในด้านการบริหารประเทศ พระองค์จึงสละราชสมบัติในที่สุด โดยมีพระราชหัตถเลขาความว่า

“...ข้าพเจ้าเห็นว่าคณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครองซึ่งไม่ถูกต้องตามหลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจและยึดถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะยินยอมให้ผู้ใดคณะใด ใช้วิธีการปกครองอย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

“ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร...”^(๓๑)

ในปฏิญญาฯ ก็จะมีหลักการเขียนไว้ในทำนองเดียวกันในข้อ ๒, ข้อ ๓ และข้อ ๔ คือ

ข้อ ๒ ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวงตามที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าชนชาติใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น พื้นเพทางชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน การเกิด หรือสถานะอื่น นอกเหนือจากนี้ จะไม่มีการ แบ่งแยกใดบนพื้นฐานของสถานะทางการเมือง ทางกฎหมาย หรือทางการระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยอื่นใด^(๓๒)

ข้อ ๓ ทุกคนมีสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งบุคคล

ข้อ ๔ บุคคลใดจะตกอยู่ในความเป็นทาส หรือสภาวะจำยอมไม่ได้ ทั้งนี้ ห้ามความเป็นทาส และการค้าทาสทุกรูปแบบ

หลักนิติธรรมในเรื่องความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

พระองค์ทรงมีหลักในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจเพื่อประเทศชาติและประชาชนโดยทรงยึดความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนและความเจริญก้าวหน้าของประเทศและประชาชนเป็นที่ตั้ง รวมถึงความสงบสุขของประชาชนที่พระองค์ทรงตั้งพระราชหฤทัยที่จะทำให้ประเทศมีความมั่นคงได้

(๓๑) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๒๙.

(๓๒) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๑.

พระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีมากมาย สามารถแยกเป็นด้านต่างๆ ได้เช่น ด้านความมั่นคง ทรงมองความมั่นคงของประเทศไทยว่า

“...ประเทศชาติประกอบด้วยผืนแผ่นดินกับประชาชน และผืนแผ่นดินนั้นเป็นที่เกิดที่อาศัย ที่อำนวยความสะดวกสุขความมั่นคงร่มเย็นแก่ประชาชน ให้สามารถรวมกันอยู่เป็นปึกแผ่นเป็นชาติได้... ด้วยเหตุนี้ประชาชนผู้อยู่ในแผ่นดินจึงต้องมีหน้าที่ร่วมกันประกอบกรณียกิจ เพื่อป้องกันรักษาผืนดินไว้ ให้ดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไป...”^(๓๓)

“...การที่ประเทศชาติจะมีความมั่นคงได้ ก็ต้องอาศัยการช่วยเหลือให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข มีความก้าวหน้า ซึ่งการเกษตรและความรู้วิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรศาสตร์จะสามารถช่วยให้บ้านเมืองมีความเป็นปึกแผ่นได้ เพราะสามารถจะช่วยเหลือให้ประชาชนมีความเจริญได้”^(๓๔)

“จุดหมายสำคัญของการรักษาความมั่นคงของบ้านเมืองนั้นอยู่ที่การทำให้ประชาชนสามารถปกครองรักษาถิ่นฐานของตนเองได้ โดยมีสวัสดิภาพและอิสรภาพเต็มที่ ในกรณีนี้ทางราชการมีหน้าที่อันจำเป็นที่สุด ที่จะต้องต้องพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสงบและความปลอดภัย ทั้งจะต้องช่วยเหลือสนับสนุนโดยทางวิชาการ ทั้งด้านเทคนิค และด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อให้เขาช่วยตัวเองและพัฒนาตัวเองได้ในการอาชีพ การครองชีพ และการอยู่ร่วมกันโดยสามัคคีธรรม...”^(๓๕)

“...การรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือเป็นกรณียกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากจะต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริตเป็นธรรมแล้ว ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากประชาชนทั่วทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติมีอยู่สี่ประการ ประการแรก คือการรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือการรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัตย์ความดีนั้น ประการที่สาม คือการอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัตย์สุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือการรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์...” (พระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ ท้องสนามหลวง วันจันทร์ที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕)^(๓๖)

(๓๓) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๔.

(๓๔) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๔.

(๓๕) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๕.

(๓๖) ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, ในหลวงในรอยธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : ดีเอ็มจี, ๒๕๕๐, หน้า ๑๓๒.

หลักนิติธรรมในเรื่องด้านการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญ

ด้านการพัฒนาสร้างสรรค์ความเจริญ ทรงถือเป็นหลักการสำคัญว่า

“การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าทุกอย่งนั้นต้องเริ่มต้นที่การศึกษาพื้นฐานเดิมก่อน เมื่อได้ศึกษาทราบชัดดีถึงส่วนดีส่วนเสียแล้ว จึงรักษาส่วนที่ดีที่มีอยู่แล้วให้คงไว้ แล้วพยายามปรับปรุงสร้างเสริมด้วยหลักวิชา ด้วยความคิดพิจารณา อันประกอบเหตุผลและความสุจริตจริงใจ ให้ค่อยเจริญงอกงามมั่นคงบริบูรณ์ยิ่งขึ้นไป ตามความเหมาะสม ตามกำลังความสามารถ และตามกำลังเศรษฐกิจที่มีอยู่ การงานทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเมืองจึงจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง ไม่หยุดชะงัก หาไม่ความขัดข้องล่าช้าต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะทำให้ต้องสิ้นเปลืองกำลังงาน กำลังสมอง กำลังเงินทองไปอย่างน่าเสียดาย โดยไม่มีโอกาสจะกู้กลับคืนมาได้...”^(๓๗)

หลักนิติธรรมในเรื่องกฎหมายกับความเป็นจริง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสำคัญแก่ผู้ใช้กฎหมายเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงานวัน “นิติศาสตร์จุฬา” ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๑๒ ตอนหนึ่ง ความว่า

“...กฎหมายกับความเป็นอยู่ที่เป็จริงอาจขัดกัน และในกฎหมายก็มีช่องโหว่มีใช้น้อย เพราะเราปรับปรุงกฎหมายและการปกครองอย่างโดยอาศัยหลักการของต่างประเทศ โดยมีได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของประชาชนว่าที่ใดควรเป็นอย่างไร ร้ายกว่านั้นก็ไม่นิ่งถึงว่าการปกครองของทางราชการบางทีก็ไปไม่ถึงประชาชนด้วยซ้ำ จึงทำให้ประชาชนต้องตั้งกฎหมายของตนเอง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าเลว เป็นแต่มีบางสิ่งบางอย่างขัดกับกฎหมายของบ้านเมือง เช่นอย่างทางแถวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เมื่อปีสองปีมานี้ ที่เจ้าหน้าที่เข้าไปในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ที่อพยพย้ายมาจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มาตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้ของป่าสงวน คือเรียกว่าล้าเข้าไปในป่าสงวนบ้าง คนเหล่านั้นเข้ามาทำมาหากินและอยู่กันด้วยความเรียบร้อย หมายความว่ามีการปกครองหมู่บ้านของตนเอง ไม่มีโจร ไม่มีผู้ร้าย มีการทำมาหากินที่เรียบร้อย ขาดแต่อย่างเดียวคือนายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ก็จะเป็นประชาธิปไตย ซึ่งแท้จริงเขาเป็นประชาธิปไตยยิ่งกว่าที่จะเอานายอำเภอมาปกครองเขาเสียอีก แต่ว่าเมื่อขาดนายอำเภอหรือเจ้าหน้าที่ เขาก็เลยไม่เป็นประชาธิปไตย และปรากฏว่าเขากลายเป็นผู้ร้ายจวนๆ จะเป็นผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์

เราไม่ได้ปรารถนาเลยที่จะให้มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย แต่เราก็สร้างขึ้นเองโดยไปชี้หน้าชาวบ้านที่เขาปกครองตนเองดีแล้ว เรียบร้อยแล้ว เป็นประชาธิปไตยอย่างดีอย่างชอบแล้วว่าบุกรุกเข้ามาอยู่ในป่าสงวน และขับไล่เขาให้ย้ายออกไป คนเหล่านั้นเขาทำงานข้มแข็งทำงานดีตลอดเวลาหลายปีมาแล้วจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่เคยทำลายล้างป่า...”

นอกจากนี้ ยังทรงชี้ให้เห็นถึงสาเหตุประการหนึ่งที่ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรมคือ บทบัญญัติของกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น ดังความตอนหนึ่งว่า

(๓๗) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๘.

“...แต่บังเอิญกฎหมายบอกว่าป่าสงวนนั้นใครบุกรุกไม่ได้ เขาจึงเดือดร้อน ป่าสงวนนั้นเราขีดเส้นบนแผนที่ เจ้าหน้าที่จะไปถึงได้หรือไม่ก็ช่าง และส่วนมากก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้ไป ดังนั้นราษฎรจะทราบได้อย่างไรที่ที่เขาอยู่อาศัยอยู่เป็นเขตป่าสงวน และเมื่อเราถือว่าเขาเป็นชาวบ้าน ก็ไปกีดหน้าเขาว่าเขาจะต้องทราบกฎหมาย แต่กฎหมายอย่างนี้ เป็นแต่เพียงขีดเส้นทับเขา ไม่ใช่กฎหมายแท้ที่เป็นกฎหมายเพราะพระราชบัญญัติป่าสงวนเป็นกฎหมาย ซึ่งจะให้เขาทราบเองเป็นไปไม่ได้ เพราะทางฝ่ายปกครองไม่ได้นำกฎหมายนั้นไปแจ้งแก่เขา สมัยโบราณจะให้ทราบเรื่องอันใดเขาต้องตีกลอง มาสมัยผู้ใหญ่ลีก็ยังตีกลอง แต่ว่านี่ไม่มีผู้ใหญ่ลีจะตีกลอง ประกาศด้วยปากหน่อยเดียว ก็เหมือนยังไม่มีการตีกลอง จึงไม่ใช่เรื่องที่จะไปว่าเขาว่าไม่ทราบกฎหมาย ประชาชนยอมทราบแต่ว่าการปกครองไม่ดี และโดยประการนี้จึงทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่กฎหมาย เพราะต่างคนต่างมีผิดมีถูกด้วยกันอยู่ ทางกฎหมายก็ว่ามีกฎหมาย แล้วก็มีการทำหน้าที่ ทางประชาชนก็ว่าการเข้ามาทำกินเป็นกฎหมาย ที่นี้เมื่อขัดกันก็เกิดความเดือดร้อนทั้งสองฝ่าย...”

หลักนิติธรรมในเรื่องการนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ว่าจะต้อง “พอสมควร”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงย้ำเตือนถึงการนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ว่าจะต้อง “พอสมควร” และพระราชทานแนวทางดำเนินงานที่ถูกต้องเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องของนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่แท้จริงและหนทางที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ราษฎร ตอนหนึ่งความว่า

“...เป็นหน้าที่ของผู้รู้กฎหมายที่จะต้องไปทำความเข้าใจ คือ ไม่ใช่ไปกดขี่ให้ใช้กฎหมายโดยเข้มงวด แต่ไปทำให้ต่างฝ่ายเข้าใจว่าเราอยู่ร่วมประเทศเดียวกันต้องอยู่ด้วยกันด้วยความอะลุ่มอล่วย ไม่ใช่ไปกดขี่ซึ่งกันและกัน เมื่อไม่กี่วันมานี้ไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปพูดถึงคำว่าพอสมควรว่าเป็นหัวใจของประชาธิปไตย อธิบายว่าคนเรามีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าใช้สิทธิเสรีภาพของแต่ละคนเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่ได้ ต้องมี “พอสมควร” เสรีภาพต้องมีจำกัดในสังคมหรือในประเทศ เสรีภาพของแต่ละคนจะต้องถูกจำกัดด้วยเสรีภาพของผู้อื่น จึงเห็นได้ว่า “พอสมควร” เป็นสิ่งสำคัญ

สำหรับนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ “พอสมควร” ก็เป็นสิ่งสำคัญ ถ้าเราจะปกครองหรือช่วยชาวบ้านเมืองมีชื่อมีแป เราจะทำปฏิบัติตรงตามกฎหมายทั้งหมดไม่ได้... นักกฎหมายทั้งหลาย รวมทั้งนักกฎหมายในอนาคตด้วย จะต้องทราบว่ากฎหมายนั้นมีไว้สำหรับให้มีช่องโหว่ในทางปฏิบัติ ไม่ใช่ว่าจะทำได้ตรงไปตรงมาตามตัวบท จำต้องใช้ความพินิจพิจารณาเสมอ จึงต้องมีศาลไว้ถึงสามศาล ตั้งแต่ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ไปจนถึงศาลฎีกา และแม้ถึงศาลฎีกาแล้วก็ยังถวายฎีกาได้อีก ถ้ากฎหมายร้อยเปอร์เซ็นต์ปฏิบัติได้เหมือนกดปุ่มเครื่องจักร เราก็ไม่ต้องมีศาลฎีกาไม่ต้องถวายฎีกา เพราะทุกอย่างเรียบร้อยและยุติธรรม ซึ่งเป็นข้อสนับสนุนว่าการที่ได้ตั้งศูนย์การให้ความรู้ในตำรากฎหมาย ให้คำแนะนำในทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แต่เพื่อให้บรรลุผลจริงๆ ทุกคนจะต้องคิดพิจารณาและต้องสำนึกว่ากฎหมายไม่ใช่เครื่องจักรแท้ ที่เรียกว่ากลไกของกระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่กลไกแต่เป็นสิ่งที่ต้องใช้สมองคิด และสมองนี้ออกจะยืดหยุ่นได้มาก จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบและพยายามถ่ายทอดการพิจารณาอันรอบคอบนั้นให้เป็นหลักวิชาที่เข้าใจแก่ประชาชนและแก่ตนเอง ในด้านกฎหมายก็ขอฝากความคิดนี้ไว้

ในด้านอื่นๆ นั้น ผู้ศึกษาในทางนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ก็มีหน้าที่ต่างๆ ต่อไปในการศาล และการปกครอง หมายความว่าถ้าไม่นับผู้ที่จะไปทำอาชีพอิสระ นับเฉพาะผู้ที่จะทำราชการก็จะมีหน้าที่ราชการจะต้องปฏิบัติเกี่ยวข้องกับประชาชนในด้านตุลาการและด้านการปกครอง ในด้านการปกครองนั้น ก็สำคัญที่จะใช้หลักกฎหมาย ข้อนี้จะต้องใช้คำที่ไม่ค่อยดี คือความยืดหยุ่น ต้องขอให้พิจารณาคำนี้ให้รอบคอบสักหน่อย ได้เห็นมามากเหมือนกันว่า ถ้าปกครองด้วยหลักที่แข็งแกร่งแล้ว แม้ว่าจะสุจริตเท่าไร ทุกสิ่งทุกอย่างก็พังหมด จะต้องมี ความยืดหยุ่น คือยืดหยุ่นในทางดี เพราะความยืดหยุ่นนี้ถ้าใช้ในทางดีก็ดี แต่ถ้าใช้ในทางยืดหยุ่นตามใจตัวก็อาจกลายเป็นทุจริตไป...”^(๓๘)

หลักนิติธรรมในการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้รักษากฎหมายและการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ราษฎร

เป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงห่วงใยและทรงเน้นย้ำให้ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องได้สำนึกอยู่เสมอ ดังพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะกรรมการจัดงาน “วันรพี” เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ซึ่งมีความตอนหนึ่งว่า

“...อันกฎหมายนี้ก็สำคัญมากสำหรับบ้านเมือง เพราะว่าเป็นหลักของการอยู่ร่วมกันในชาติบ้านเมือง เพื่อให้การเป็นอยู่มีระเบียบเรียบร้อย และให้ทุกคนที่อยู่ในชาติได้สามารถที่จะมีชีวิตที่รุ่งเรืองโดยไม่เบียดเบียนกัน หน้าที่ของผู้ที่รักษากฎหมายและผู้ปฏิบัติกฎหมายก็มีหลายด้าน ด้านแรกก็คือที่จะให้บุคคลต่างๆ สามารถที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และถ้ามีเหตุใดก็ตามที่ทำให้ปฏิบัติการในทางกฎหมายเป็นไปโดยยุติธรรม ไม่ทำให้ผู้ใดเสียเปรียบได้เปรียบกันมากเกินไป ในด้านนี้ก็ต้องให้ประชาชนทั้งหลายมีความรู้ในข้อกฎหมายต่างๆ ซึ่งท่านได้ทำบริการชี้แจงเรื่องกฎหมายแก่ประชาชนอยู่แล้ว นอกจากนี้ จะต้องศึกษากฎหมายให้สามารถที่จะบริการประชาชนได้ดีที่สุด คือถ้ามีช่องโหว่หรือมีกฎหมายที่ไม่เหมาะสมแก่เหตุการณ์ก็ต้องพยายามที่ศึกษาเพื่อที่จะให้ปรับปรุงให้ดี เราต้องพิจารณาในหลักว่า กฎหมายมีไว้สำหรับให้ความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่ว่า กฎหมายมีไว้สำหรับบังคับประชาชน ถ้ามุ่งหมายที่จะบังคับประชาชนก็กลายเป็นเผด็จการ กลายเป็นสิ่งที่บุคคลหมั่นน้อยจะต้องบังคับบุคคลหม่มาก ในทางตรงข้าม กฎหมายมีไว้สำหรับให้บุคคลส่วนมากมีเสรี และอยู่ได้ด้วย ความสงบ...”^(๓๙)

“...ถ้านักกฎหมายที่ศึกษาในทางกฎหมายโดยแท้ไม่ได้สนใจในปัญหาที่แท้จริง มัวแต่มาดูเพียงทางทฤษฎีของกฎหมายก็อาจจะไม่เกิดประโยชน์ได้ แต่ถ้านักกฎหมายหรือที่สนใจกฎหมายได้ไปดูข้อเท็จจริงต่างๆ กฎหมายจะช่วยให้บ้านเมืองมีความเรียบร้อย ก็จะทำให้ช่วยทางสถานิติบัญญัติว่าควรจะต้องปรับปรุงกฎหมายที่ตรงไหน

ที่เล่าให้ฟังเพราะว่าได้ไปประสบปัญหานี้มีความเดือดร้อนอย่างยิ่งว่าประชาชนในเมืองไทย จะไรที่ดิน และถ้าไรที่ดินแล้วก็จะทำงานเป็นทาสเขา ซึ่งเราไม่ปรารถนาที่จะให้ประชาชนเป็นทาสคนอื่น ในเมืองไทยนี้ที่ผ่านมาประชาชนแต่ละคนเป็นไทยแท้ คือ มีที่อยู่อาศัย มีอาชีพที่เป็นเอกเทศที่จะเลี้ยงตัวได้ แต่เวลานี้กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่ากลัว คือประชาชนกำลังจะเป็นทาสที่ดิน ให้มี

(๓๘) เนติบัณฑิตยสภา, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา, หน้า ๓๘-๓๙.

(๓๙) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๓๙.

นายทุนมากดหัว... ก็ขอฝากความคิดเหล่านี้แล้วก็จะเป็นประโยชน์ อย่างไรก็ตาม ก็ขอให้ประสบความสำเร็จในความคิดต่างๆ ที่มี ที่ดีงาม และผู้ที่ศึกษาก็ขอให้สำเร็จการศึกษาโดยดีที่สุด เพื่อที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเอง เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและส่วนรวม”^(๔๐)

หลักนิติธรรมในเรื่องความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติบริหารงานใหญ่ ๆ เช่นงานของแผ่นดิน

“...ความสามัคคีพร้อมเพรียงกันเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งในการปฏิบัติบริหารงานใหญ่ ๆ เช่นงานของแผ่นดิน และความสามัคคีนี้ จะเกิดมีขึ้นมั่นคงได้ ก็ด้วยบุคคลในหมู่นั้นมีคุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผูกพันจิตใจของกันและกันไว้ คุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจนั้นประการหนึ่งได้แก่การให้ คือให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือกัน ให้อภัยไม่ถือโทษกัน ให้คำแนะนำตักเตือนที่ดีต่อกัน ประการที่สอง ได้แก่ การมีวาจาดี คือพูดแต่คำสัจคำจริงต่อกัน พูดให้กำลังใจกัน พูดแนะนำประโยชน์กัน และพูดให้รักใคร่ปรองดองกัน ประการที่สาม ได้แก่ การทำประโยชน์ให้แก่กัน คือประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลทั้งแก่กันและกัน และแก่หมู่คณะโดยส่วนรวม ประการที่สี่ ได้แก่ การวางตนได้สม่าเสมอเหมาะสม คือไม่ทำตัวให้ดีเด่นเกินกว่าผู้อื่น และไม่ด้อยให้ต่ำทรามไปจากหมู่คณะ หมู่คณะใดมีคุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวกันไว้ดังกล่าว หมู่คณะนั้นย่อมจะมีความเจริญมั่นคงขึ้นด้วยสามัคคีธรรม ในโอกาสนี้ จึงใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายได้นำเอาคุณธรรมทั้งสี่ประการไปศึกษาพิจารณา สำหรับนำไปประพฤติปฏิบัติต่อกันให้เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นในชาติไทยของเราให้มั่นคงขึ้นไปได้เป็นอย่างดี...” (พระราชดำรัสพระราชทานแก่สามัคคีสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ ในการเปิดประชุมประจำปี ๒๕๒๕ ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕)^(๔๑)

หลักการของปฏิญญาฯ กล่าวไว้โดยรวมในเรื่องของสังคมการดำรงชีพ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันไว้ในข้อ ๒๔ และข้อ ๒๕ ซึ่งก็มาจากความรักความสามัคคีตามแนวพระราชดำรัสที่ได้ทรงแนะนำใช้หลักคุณธรรม คือ

ข้อ ๒๔ ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการผ่อนคลายยามว่าง รวมทั้งจำกัดเวลาทำงานตามสมควร และวันหยุดเป็นครั้งคราวโดยได้รับค่าจ้าง^(๔๒)

ข้อ ๒๕ (๑) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและของครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลรักษาทางการแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในหลักประกันยามว่างงาน เจ็บป่วย พิกัด ภัย วัยชรา หรือปราศจากการดำรงชีพอื่นในสภาวะแวดล้อมนอกเหนือการควบคุมของตน

(๒) มารดาและเด็กย่อมมีสิทธิที่จะรับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็ก ทั้งปวงไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

(๔๐) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๔๐.

(๔๑) ดนัย จันทรเจ้าฉาย, ในหลวง ในรอยธรรม, หน้า ๑๓๓.

(๔๒) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๘.

หลักนิติธรรมในการบริการด้านการศึกษา

ด้านการศึกษา ทรงมีทัศนะในด้านการศึกษาว่า “...วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้นคืออย่างไร กล่าวโดยรวบยอดก็คือ การทำให้บุคคลมีปัจจัยหรืออุปกรณ์สำหรับมีชีวิตอย่างครบถ้วนเพียงพอ ทั้งใน ส่วนวิชาการความรู้ ส่วนความคิดวินัยใจ ส่วนจิตใจและคุณธรรมความประพฤติ ส่วนความขยันอดทนและความสามารถในอันที่จะนำความรู้ความคิดไปใช้ปฏิบัติงานด้วยตนเองให้ได้จริงๆ เพื่อสามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความสุขความเจริญมั่นคงและสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมืองได้ตามควรแก่ฐานะด้วย...”^(๔๓)

“...การแก้ไขปัญหายาวชน ที่ยิวพุทธิกสมาคมจะทำได้เป็นอย่างดี ควรจะได้แก่การปลูกฝังความคิดจิตใจที่สุจริต และส่งเสริมความประพฤติที่ต่างกันในกรณีนี้ มีจุดสำคัญที่เป็นหลักปฏิบัติอยู่ ที่จะต้องพิสูจน์ว่า การทำสิ่งที่ต่างนั้นไม่ใช่ของที่ทันสมัยหรือน่ากระตือรือร้น หากเป็นของที่ทุกคนทำได้ไม่ยาก และให้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า เพราะความดีนั้นทรงค่าและทรงผลที่อยู่ตลอดการ มิได้เปลี่ยนแปลง มีแต่ค่านิยมในความดีเท่านั้น ที่เปลี่ยนแปลงไป ท่านทั้งหลายควรสำรวจความคิดความเข้าใจของท่านในเรื่องเหล่านี้ ด้วยความสุจริตใจให้กระจ่าง แล้วหาทางอธิบายแก่ผู้อื่นด้วยเหตุผลอย่างเหมาะสม ทั้งต้องเพียรพยายามทำอยู่ต่อไปโดยไม่ท้อถอย เชื่อว่า ถ้าได้ร่วมมือพร้อมเพรียงกันจริงๆ แล้ว จะสามารถแก้ปัญหาน่าวิตกนี้ได้อย่างมากที่สุด...”^(๔๔) (พระราชดำรัสพระราชทานเพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยุวพุทธิกสมาคมทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๓ ที่วิทยาลัยครูนครปฐม จังหวัดนครปฐม วันศุกร์ที่ ๑๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๖)

หลักปฏิญญา เรื่องการศึกษามีกำหนดไว้ในข้อ ๒๖ คือ

ข้อ ๒๖ (๑) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมจะต้องเป็น ภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพ จะต้องเปิดเป็นการทั่วไป และการศึกษาระดับสูงขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับ ทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม^(๔๕)

(๒) การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสราภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะต้องส่งเสริมความเข้าใจสันติธรรม และมีมิตรภาพระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือศาสนาทั้งมวล และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติ เพื่อการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

(๓) ผู้ปกครองมีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกประเภทการศึกษาที่จะให้แก่บุตรของตน

^(๔๓) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๙๙.

^(๔๔) ดนัย จันทร์เจ้าฉาย, ในหลวง ในรอยธรรม, หน้า ๙๐.

^(๔๕) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๘.

หลักนิติธรรมในเรื่องโครงสร้างของสังคม

พระองค์ท่านรับสั่งว่า ตามปกติโครงสร้างของสังคมต้องเป็นรูปปิรามิดไข่มุข ทรงถาม จะเป็นปิรามิด คนจนก็ต้องอยู่พื้นฐาน รวยขึ้นมาหน่อยก็เขยิบขึ้นมาเรื่อยๆ และในฐานะพระเจ้าแผ่นดินก็เปรียบเหมือนยอดปิรามิด อันนั้นคือโครงสร้างทั่วไป แต่พระองค์ท่านรับสั่งว่า โครงสร้างของสังคมไทยนั้นเป็นปิรามิดหัวกลับ พระองค์ท่านแทนที่จะอยู่บนยอด ประทับอยู่บนยอดปิรามิตสบายๆ ต้องอยู่ก้นกรวย ต้องมารองรับ ทุกอย่างเทมาสู่พระองค์หมด ทั้งคนจน คนรวย อะไรไม่รู้ นักการเมือง ตีกัน พระตีกัน ไม่มีวันสักกลุ่ม สนุกสนานอะไรกันไม่รู้ ตีกันทั่ว มันดี ไม่มีคู่กัดก็กัดตัวเอง ก็มันดี นั่งขยำแขนกัน เสรีแล้วพอก็กัดก็ถวายเป็นกุศล ยุติธรรมหรือเปล่านั้นไม่ทราบ^(๔๖)

หลักปฏิญญาฯ ในข้อ ๒๙ และข้อ ๓๐ บัญญัติไว้ คือ

ข้อ ๒๙ (๑) ทุกคนมีหน้าที่ต่อชุมชน ซึ่งการพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยอิสระและเต็มที่ จะกระทำได้ดีแต่ในชุมชนเท่านั้น^(๔๗)

(๒) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพของตน ทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด เพียงเท่าที่มีกำหนดไว้ตามกฎหมายเท่านั้น เพื่อวัตถุประสงค์ของการได้มาซึ่งการยอมรับและการเคารพ สิทธิและอิสรภาพอันควรของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการอันสมควรทางด้านศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

(๓) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ไม่อาจใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์ และหลักการของสหประชาชาติไม่ว่าในกรณีใด

ข้อ ๓๐ ไม่มีบทใดในปฏิญญานี้ ที่อาจตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิใดแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใด ในการดำเนินกิจกรรมใด หรือกระทำการใด อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพใดที่กำหนดไว้ ณ ที่นี้

หลักนิติธรรมในเรื่องการปกครองสมัยใหม่

“...การปกครองสมัยนี้แปลกดี กลับไปเป็นเหมือนอย่างเก่า กฎหมายประชาชนต้องรับผิดชอบหมด ตอนนั้นคนที่เดือดร้อนคือข้าพเจ้าเองเดือดร้อน ท่านรองนายกฯ มาบอกว่า ทรงเป็นซูเปอร์ฮีโร่ ใช้คำอะไรจำไม่ได้แล้ว แต่เข้าใจว่าเป็นซูเปอร์ฮีโร่ เราก็ลงท้าย เราก็รับผิดชอบทั้งหมด ประชาชนทั้งประเทศไทยให้พระเจ้าอยู่หัวรับผิดชอบหมด ซึ่งผิดรัฐธรรมนูญนะ รัฐธรรมนูญบอกว่าพระเจ้าอยู่หัวไม่รับผิดชอบอะไรเลย นี่ท่านแถวนี่ก็เป็นนักกฎหมาย แล้วกฎหมายก็บอกว่าพระเจ้าอยู่หัวไม่รับผิดชอบอะไรเลย ตกลงเราไม่รับผิดชอบประเทศชาติ เมืองไทยไม่มีใครรับผิดชอบอะไรเลย ใครจะรับผิดชอบ...ก็เป็นเรื่องแปลก เมืองไทยนี้ประหลาด วิธีปกครอง แต่ยังไม่ก็ตาม นายกฯ รับผิดชอบทุกอย่าง ถ้ารับผิดชอบทุกอย่าง ก็ต้องยอมรับการตำหนิ คือ ถ้าจะรับผิดชอบทุกอย่าง หมายความว่าอย่างหนึ่งอย่างเดียว ผมสั่งคนเดียว ถ้าเป็นอย่างนั้นคนก็ขึ้นคนเดียว ฉะนั้นก็เป็นของธรรมดา แต่ถ้าทำ

(๔๖) สุเมธ ตันติเวชกุล, หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท, หน้า ๔๑.

(๔๗) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๓๐-๓๑.

ดี เรียบร้อย ทุกคนได้รับประโยชน์ทั้งหมด ทุกคนได้รับประโยชน์ แล้วตัวเองก็ได้รับประโยชน์ เพราะว่าทำอะไรรับผิดชอบสิ่งที่ทำดี ก็โก้ คนที่รับผิดชอบสิ่งที่ดี ที่ถูกต้อง อันนี้ที่สำคัญ...”^(๔๘)

หลักปรัชญาฯ ในข้อ ๒๑ บัญญัติไว้ คือ

ข้อ ๒๑ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตนโดยตรง หรือผ่านผู้แทนซึ่ง ได้รับเลือกตั้งโดยอิสระ^(๔๙)

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศตนโดยเสมอภาค

(๓) เจตจำนงของประชาชนจะต้องเป็นพื้นฐานแห่งอำนาจการปกครอง ทั้งนี้เจตจำนงนี้จะต้องแสดงออกทางการเลือกตั้งตามกำหนดเวลาและอย่างแท้จริง ซึ่งต้องเป็นการออกเสียงอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และต้องเป็นการลงคะแนนลับ หรือวิธีการลงคะแนนโดยอิสระในทำนองเดียวกัน

หลักนิติธรรมในเรื่องการ “ยึดประชาชนเป็นหลัก”

ดร. สุเมธ ตันติเวชกุล เล่าถึงแนวทางการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งทรงยึดประชาชนเป็นหลัก ความตอนหนึ่งว่า

“...หลายคนคิดว่า เมื่อมีพระราชดำริแล้วต้องเป็นไปตามนั้น ไม่จริงเลย ประชาชนสักคนเดียวหากไม่เห็นด้วย เราหยุดเลย ไม่ดันทุรัง มีบางโครงการไม่ได้ทำจนกระทั่งบัดนี้ เพราะประชาชนไม่เห็นด้วย ผมขอยืนยันว่า ตลอดเวลาที่ถวายงานมาตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๒๔ จนกระทั่งบัดนี้ พระองค์ไม่ทรงทำอะไรที่ประชาชนไม่เต็มใจหรือไม่พอใจ...”^(๕๐)

การพัฒนาประเทศชาติโดยเน้นความสำคัญแก่ประชาชนนี้ ทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับพระราชทานรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์จากองค์การสหประชาชาติ โดยนายโคฟี อันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติ กล่าวสุนทรพจน์ถวายสดุดีและประกาศราชสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลนี้ว่า

“...สหประชาชาติมีความปลาบปลื้มยินดีในเกียรติยศอันยิ่งใหญ่ ที่ได้พระราชทานพระบรมราชวโรกาสให้เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นรางวัลชิ้นแรกของโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ...ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทมีพระราชหฤทัยเปี่ยมล้นด้วยพระเมตตาต่อพสกนิกรผู้ยากไร้และผู้ด้อยโอกาส โดยไม่แบ่งแยกสถานะ ศาสนา ชาติพันธุ์หรือหมู่เหล่า ทรงสดับรับฟังปัญหาความทุกข์ยากของราษฎร และพระราชทานแนวทางการดำรงชีวิต เพื่อให้ประชาชนของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน...”^(๕๑)

^(๔๘) วิลาศ มณีวัต, พระราชอารมณ์ขันจากวังสวนจิตรฯ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, กรุงเทพฯ: วลี ศรีเอชนัน, ๒๕๔๗, หน้า ๑๔๐-๑๔๑.

^(๔๙) ปณฺญานาสภากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๖.

^(๕๐) ดนัย จันทรเจ้าฉาย, ธรรมดีที่พ่อทำ, หน้า ๑๕๔.

^(๕๑) ประมวล รุจนเสรี, พระราชอำนาจ, สุเมธ รุจนเสรี, กรุงเทพฯ, ๒๕๔๘, หน้า ๑๕๔-๑๕๕.

ด้วยแนวทางพระราชดำริและพระราชดำรัสดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงหลักที่ทรงนำประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงถือเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นในสังคมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ในปฏิญญาฯ มีบทบัญญัติกล่าวถึงไว้ในข้อ ๑๗ และข้อ ๑๙ คือ

ข้อ ๑๗ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยตนเอง และโดยร่วมกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใดจะถูกเอาทรัพย์สินไปจากตนตามอำเภอใจไม่ได้^(๕๒)

ข้อ ๑๙ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก ทั้งนี้ สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง และที่จะแสวงหา รับ และส่งข้อมูลข่าวสารและข้อคิดผ่านสื่อใด และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน

สรุปแล้วแนวทางของพระมหากษัตริย์ไทยที่ได้ทรงกระทำ ได้ให้แนวพระราชดำริในเรื่องต่างๆ ในหลาย ๆ โอกาสตลอดมา ในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพ มาตรฐานภาพ ตามปฏิญญาสากลในปัจจุบัน นั้นล้วนแล้วด้วยแนวทางพระราชดำริและพระราชดำรัสดังกล่าวข้างต้นที่แสดงให้เห็นถึงหลักที่ทรงนำประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ได้ทรงถือเป็นแนวทางในการปกครองประเทศ เพื่อความสงบสุขร่มเย็นในสังคมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ทรงพระเจริญ

^(๕๒) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ หน้า ๒๕-๒๖.

บทสรุป

ที่บ้านเมืองไทยไม่สงบสุข แยกแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายในอุดมการณ์และความคิดที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อามิสสินจ้าง การคอร์รัปชั่นทั้งทางอำนาจและทรัพย์สินของรัฐ ก็ล้วนมาจากผู้บริหารประเทศที่ไม่สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณแห่งพระมหากษัตริย์ไทย มุ่งหวังช่วงชิงผลประโยชน์กันอย่างไม่มีลืมหูลืมตา ฉ้อฉลประชาชน หลอกลวงในโครงการต่าง ๆ ที่ใช้เงินเป็นตัวจักรชักใยให้ประชาชนผู้มีต้นทุนน้อยทางการศึกษา และฉวยโอกาสที่ประชาชนรู้น้อยตักตวงผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง เล่นแร่แปรธาตุ ยกแต่เหตุผลที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนและกลุ่มพวกพ้อง แปลงสภาพทรัพย์สินขององค์กรที่เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินไปเป็นทรัพย์สินภาคเอกชนและโดยเฉพาะของพรรคพวกของตน ทำให้ประเทศชาติเสียหายอย่างเหลือคณานับ

แม้กระนั้นก็ตามก็ยังมีกรมการมาคุกคามสถาบัน สร้างลี้ลับ ตัวแทนที่หิวโหยเงินและตำแหน่งอำนาจจวบจ้วงสถาบันฯ มากมายที่ลับและที่แจ้งโดยไม่ยำเกรงกฎหมายและจิตใจของประชาชนคนไทย คนเหล่านี้เป็นคนไทย แต่ร่างกายแต่จิตใจนั้นตรงกันข้ามไม่เคยเรียนรู้และทราบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณ หากดูจากหลายก็หลายเหล่าได้มาเกิดมาอาศัยพระบรมโพธิสมภารตั้งแต่บรรพบุรุษของตนจนเติบโตใหญ่ในราชอาณาจักร ได้เป็นถึงผู้บริหารประเทศ แต่ก็ไม่วายที่จะกลับมาทำร้ายสถาบันฯ ได้อย่างไม่เกรงกลัวบาปกรรม

บรรณานุกรม

दनัย จันทรเจ้าฉาย. ธรรมดึที่ฟ้อทำ. กรุงเทพมหานคร : ดึเอ็มจี, ๒๕๕๔.

----. ในหลวงในรอยธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ดึเอ็มจี, ๒๕๕๐.

เนติบัณฑิตยสภา. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชกับเนติบัณฑิตยสภา.

กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๐.

ปฎิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้รับการรับรองและประกาศโดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่

๒๑๗ เอ (III) วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๑

ประมวล รุจนเสรี. พระราชอำนาจ. ม.ป.ท., ๒๕๔๘.

วิลาศ มณีวัต. พระราชอารมณ์ขันจากวังสวนจิตรฯ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : วลี ศรีเอชนัน,

๒๕๔๗.

สุเมธ ตันติเวชกุล, หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท, กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์

, ๒๕๔๘.

Prof. Frank W. Munger, Interview, 11 December 2014

**ประกาศสิทธิของผู้ถูกจับ ผู้ต้องหา และจำเลยตาม
พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พ.ศ. ๒๕๔๗
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๑ ตอนพิเศษ ๗๙ ก วันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๔๗**

โดยที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ ๒๒) พุทธศักราช ๒๕๔๗ แล้ว ซึ่งตามหลักการและเหตุผลที่สำคัญของการใช้กฎหมายฉบับนี้ก็เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจับกุมและสอบสวนผู้ต้องหา เนื่องจากมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญเป็นประจำ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนเป็นผู้ใช้อำนาจในทางมิชอบหรือกระทำการบกพร่องต่อหน้าที่ ไม่สนใจที่จะปฏิบัติต่อผู้ถูกจับกุม หรือผู้ต้องหาอย่างมีคุณธรรม ให้ความคุ้มครอง สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สภานายความจึงขอประกาศสิทธิของผู้ถูกจับกุม ผู้ต้องหา และจำเลยไว้เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ถือเป็นข้อถือปฏิบัติกันโดยทั่วไป ดังนี้

๑. เมื่อมีการจับกุมผู้กระทำความผิด เจ้าพนักงานต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับกุมทราบถึงข้อกล่าวหาและให้แสดงหมายจับต่อผู้ถูกจับกุมด้วยในกรณีไม่ใช่ความผิดซึ่งหน้ากับให้เจ้าพนักงานแจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะไม่ให้การหรือให้การก็ได้และถ้อยคำของผู้ถูกจับอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้ รวมทั้งให้แจ้งด้วยว่าผู้ถูกจับมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความ หรือแจ้งให้ญาติทราบถึงการถูกจับกุมได้

๒. ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาซึ่งถูกควบคุม หรือขังมีสิทธิแจ้งหรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งให้ญาติ หรือผู้ซึ่งพวกเขาไว้วางใจทราบถึงการจับกุมและสถานที่ควบคุมตัว สามารถให้ญาติมาเยี่ยมและติดต่อกันได้และหากเจ็บป่วยจะได้รับการรักษาพยาบาลโดยเร็ว รวมทั้งมีสิทธิพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัว ตลอดจนให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ในชั้นสอบสวน ซึ่งสิทธิดังกล่าวทั้งหมด เจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับ หรือผู้ต้องหาทราบด้วย

๓. เมื่อบุคคลที่มีชื่อในหมายอาญาถูกจับ หรือเมื่อได้มีการปฏิบัติตามหมายค้นแล้ว ให้ส่งบุคคลที่ถูกจับหรือรายงานการปฏิบัติตามหมายค้นไปยังศาลซึ่งออกหมาย หรือเจ้าพนักงานตามที่กำหนดไว้ในหมายโดยด่วน

๔. กรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยที่มีอายุไม่ถึง ๑๘ ปี หรือเป็นหญิงมีครรภ์ หรือเพิ่งคลอดบุตรมาไม่ถึง ๓ เดือน หรือกรณีเจ็บป่วย หากต้องขังจะถึงแก่ชีวิตและถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการสอบสวน

การไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดี ศาลจะไม่ออกหมายซึ่งแต่อาจจะออกหมายปล่อย หรืออาจจะให้อยู่ในความดูแลของเจ้าพนักงาน หรือบุคคลที่ยินยอมรับก็ได้ หรืออาจจะกำหนดวิธีการใดเพื่อป้องกันการหลบหนีก็ได้ คำสั่งศาลในกรณีนี้ถ้าอยู่ในระหว่างการสอบสวนให้ใช้ได้ไม่เกิน ๖ เดือนนับแต่วันที่มิคำสั่ง ถ้ามีคำสั่งในระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือระหว่างพิจารณาให้ใช้ได้จนกว่าจะเสร็จการพิจารณา

๕. ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตสำหรับผู้ต้องหาทุกคนหรือในคดีอาญาทุกประเภท เฉพาะที่ผู้ต้องหาไม่อายุไม่เกินสิบแปดปีเมื่อพนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแล้ว ก่อนเริ่มถามคำให้การให้พนักงานสอบสวนถามผู้ต้องหาว่ามีทนายความหรือไม่ ถ้าไม่มีให้พนักงานสอบสวนจัดหาทนายความให้

๖. ในการไต่สวนคำร้องของพนักงานสอบสวนที่จะขอขังผู้ต้องหาต่อไปอีกนั้น ศาลต้องให้สิทธิผู้ต้องหาแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงข้อคัดค้านและซักถามพยานได้ ถ้าไม่มีทนายความผู้ต้องหาสามารถร้องขอศาลให้ศาลตั้งทนายความให้ได้

๗. กรณีผู้ถูกคุมขังถูกคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย นอกจากผู้ถูกคุมขังเอง สามีมภรรยา หรือญาติของผู้ถูกคุมขัง หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขัง พนักงานสอบสวน ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือพืคดี และพนักงานอัยการ มีสิทธิยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ปล่อยผู้ถูกคุมขังได้

๘. ผู้ต้องหา หรือจำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งปล่อยชั่วคราวได้ และพนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

๙. สิทธิของจำเลยเมื่อถูกฟ้องในศาลต้องได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเป็นธรรม สามารถปรึกษาทนายความได้เป็นการเฉพาะตัว และขอตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาของศาล รวมทั้งตรวจและขอคัดสำเนาคำให้การของตนในชั้นสอบสวนได้

๑๐. เมื่ออัยการมีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิร้องขอต่อพนักงานอัยการ เพื่อขอทราบข้อสรุปพยานหลักฐานพร้อมความเห็นของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการได้ภายในอายุความฟ้องร้อง

ประกาศ ณ วันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๗
สภาทนายความ

จดหมายเปิดผนึกถึงนายกรัฐมนตรีนายความอเมริกัน
เรื่อง การลดชั้นประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ ๓ ของประเทศ
ในกลุ่มละเมิดสิทธิมนุษยชนตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

ถึง ท่านนาย James R. Silkenet

จดหมายฉบับนี้เป็นถ้อยแถลงจากเพื่อนร่วมวิชาชีพทนายความจากประเทศไทย ซึ่งเป็นผลจากการจัดลำดับทางบัญชีเมื่อเร็ว ๆ นี้ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับ Tier III ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นการกล่าวหาและตัดสินเองว่าประเทศไทยเพิกเฉยหรือละเว้นต่อการแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ การใช้แรงงานเด็กที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และการค้าประเวณี

สภาทนายความอยากจะขอทราบจากท่านว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกามีข้อมูลอย่างไรที่ได้ทำให้มีการวินิจฉัยเช่นนั้น ในขณะที่ไม่ได้นำเรื่องนี้มาสอบถามกับทางสภาทนายความเลย และเชื่อว่ากรณีตามข้อเท็จจริงในเรื่องนี้โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีความทั้งหลายทั่วประเทศ สภาทนายความเป็นผู้ที่มีข้อมูลมากไม่แพ้แหล่งข้อมูลอื่นใด เรามีทนายความอาสามากกว่า ๕,๐๐๐ คน ทำงานตลอด ๒๔ ชั่วโมง ทั้งร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการบังคับใช้กฎหมายทั่วประเทศ

คำถามจากเราถึงรัฐบาลของท่านก็คือหลักฐานอะไรที่ทำให้เชื่อว่าประเทศไทยกระทำผิดรัฐบัญญัติของท่านนั้นมาจากแหล่งใด หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะไม่ใช่จากแหล่งข่าว NGO ของประเทศของท่านเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางการเงิน และมีพยานหลักฐานอื่นใดที่สามารถสนับสนุนอย่างเพียงพอที่จะทำให้รัฐบาลของท่านพิจารณาว่าคำวินิจฉัยของท่านนั้นถูกต้องเป็นธรรมโดยที่เป็นรัฐบัญญัติของรัฐบาลท่านเองซึ่งก็เป็นคำวินิจฉัยฝ่ายเดียว

ประเด็นที่สำคัญคือจากข้อมูลของการเจรจาทางการค้าที่ผ่านมากรณีบ่งชี้ว่าประเทศไทยจะถูกพิจารณาเรื่องนี้ในอีกสามเดือนข้างหน้า แต่ทำไมถึงได้มีการเลื่อนมาพิจารณาและวินิจฉัยในเดือนมิถุนายน ๒๐๑๔ มีเหตุผลความเร่งด่วนเป็นประการใดจึงได้เจตนาสร้างภาพลบให้กับประเทศไทยในทางการค้าหรือเป็นประเด็นที่ทางรัฐบาลท่านต้องการที่จะสร้างภาพลบให้กับรัฐบาลผู้รักษาการบริหารบ้านเมืองชั่วคราวในขณะนี้ ซึ่งกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหาใหญ่ของชาติคือการคอร์รัปชันของนักการเมือง รวมถึงอดีตนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีซึ่งรัฐบาลท่านได้ออก visa ให้ด้วย

สภาทนายความได้เคยเห็นรัฐบาลท่านใช้หลักนิติธรรมในกรณีคดีความของ Guantanamo Bay กรณีของสภาทนายความอเมริกันเองก็ได้คัดค้านรัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่ทำการผิดพลาด ไม่ยึดมั่นในหลักนิติธรรมเพราะได้นำคนมาขังไว้ที่ Guantanamo Bay โดยไม่มีการไต่สวนพิจารณาคดี และ

ท่านก็เป็นองค์กรที่ได้ประณามรัฐบาลของท่านเรื่องนี้ เราหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารัฐบาลของท่านควรจะตรวจสอบข้อเท็จจริงให้ถูกต้องก่อนที่จะมีการบังคับใช้เรื่องการกีดกันทางการค้าต่อประเทศไทยและประเทศอื่นในเรื่องที่กล่าวหาว่าละเลยการปราบปรามการค้ามนุษย์ด้วยวิธีพิจารณาที่เป็นธรรมเปิดเผยในมาตรฐานเช่นเดียวกันทุกกรณี

นายเดชอุดม ไกรฤทธิ
นายกสภาทนายความ ในพระบรมราชูปถัมภ์
๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗
กรุงเทพมหานคร, ราชอาณาจักรไทย

**Subject: The Downgrading of Thailand to Tier III
under US's Anti Human Trafficking Laws**

To; Mr. James R. Silkenet
President, American Bar Association,

This is the concern from your professional colleagues in Thailand to the recent US Government's announcement of Thailand being downgrading to Tier III due to Thailand's allegedly inadequate efforts, under US domestic laws, to combat human trafficking, child-labor abuse, and prostitution.

We would like to know how the US Government came to this decision without ever discussing these issues with us, the Lawyers Council of Thailand under Royal Patronage (the "Lawyers Council"). The Lawyers Council acts as a liable achiever to the source of facts for these types of cases around the country. We have more than 5,000 volunteer attorneys working continuously on the above matters, together with law enforcement as applicable, throughout the country.

Our question to your government is what is the source of your justification derived from? We hope it is not from your own sponsored NGOs. Is it sufficiently justified to make one's domestic law compulsory to other sovereigns?

Notably, according to sources of information acquired from trade negotiations, it was indicated that there would be no decision regarding an update of the said rank for the next 3 (three) months. So, why was it advanced to June 2014? Was there an urgent need to discredit Thailand's trade creditability? Otherwise, we could only presume that the decision was made to affect our interim caretaker who is currently taking

drastic action against corrupt politicians including, but not limited to, the ex-premier to whom your government granted a visa.

We have seen your government's mistakes in relation to the application of the term "Rule of Law" in your Guantanamo Bay detentions where your esteemed professionals acted upon the US Government's failure to adhere to the "Rule of Law" for those detained during the Iraq War without a trial. Thus, we would very much like a careful examination from your government's actions, in a fair and open manner and to the same standards of practice, before it imposes any trade barriers against Thailand and others based on justified evidences of allegations of human trafficking.

Mr. Dej-Udom Krairit
President, Lawyers Council of Thailand
Under Royal Patronage
23rd June, 2014
Bangkok, Kingdom of Thailand

Rule of Law^(๕๓)

by

Atty. Dej-Udom Krairit

Frank W. Munger: I notice, among anything, from my note of the last time that we talked that you are involved with the princess's rule of law project. I mean going back to 2007 or so? So, the princess who attended Cornell Law School is at office of Thailand Institute for Justice or something like that.

Dej-Udom: The princess worked closely, for the last 3-5 years, with the Office of the Attorney General. Because she was an attorney general before she moved to be the Head of the Thai Ambassador for the UN on Human Right and she spent probably 2 years in Switzerland. Now she returned and gonna be moving back to the public prosecutor or the Attorney General Office.

Frank W. Munger: I had dinner with a young man from Australia who is contracting employee of the Ministry of Justice who has been hired to draft the report on the Rule of Law in Thailand which will be used. I guess it is a basis to report the United Nation and so on, things like that. But, it seems to me he has quit a challenge right now to write that report on the Rule of Law given the political fluctuation that occurred in this country. How's that really changes the environment for lawyer. You try to build the strength of the legal profession. Many of people that I talked to yourself included in. As for the rule of law for entire career. That's why you want an independence Lawyer Association and legal profession and yet there is a constitutional foundation for government or someone who has criticized your government being led now by Military who has the final authority, is it fine for the court to operate, or is it fine for the government officer to operate but ultimately we

(๕๓) An excerpt from the interview with Prof. Frank W. Munger, New York Law School on December 11, 2014

have the authority to reverse anything that we want. How does that effected the environment for the last 10 years?

Dej-Udom: Certainly, there gonna be certain limitation if you consider the current situation political situation in Thailand. But in reality, the constitution in Thailand was not the cornerstone. The constitution in Thailand was not given by the Thai people, it was given by the King. You know the bloodless coup that took place in 2475, as it happened, was not a matter of dispute whether the Kingdom of Siam should adopt the Democratic Monarchy or Absolute Monarchy. In contrary, it was a matter of time that would suit the Siam (Thai) prefer after the bloodless rescinding of slavery in the Kingdom.

Frank W. Munger: Yeah 2475 takes me a minute to.

Dej-Udom: You minus 543.

Frank W. Munger: 1932.

Dej-Udom: Yes, 1932. Not the coup that lead the nation to the point that created the norm of Thai constitution different from those of the French Constitution, American Constitution, and British Constitution. Even though, we copied the principle of the British Constitution but the norm of the Thai constitution in the rule of law remains in the hand of His Majesty the King, not the revolution party. We have many many low privileged parties but there is limitation, you see that? That every leaders of the revolution got to get the endorsement from the King. So the rule of law is there, above all the revolution. You got to surrender your authority there. Even now at this point of time the prime minister who holds the authority of both the administration and different from the others, he still maintains the peace and order authority in the other hand. So he has full state authority at this point of time. But even though, he has no power beyond that line of Thai constituency norm.

Frank W. Munger: Just beyond the Constitutional Norm for Western nations. And it because on the paper, it's the same as the....

Dej-Udom: Yeah, even my friend from the States, from England, from France or wherever, I told them that, don't treat our revolution as a mean that the revolution leader gonna take control over the country, never. And it has never been such. The King or the institute looks after the well being of the Thai people.

Frank W. Munger: It seems to me that there is some real advantages to that because the institution has a great deal of stability even though the military may step in periodically, the Government continues, welfare of the people...

Dej-Udom: Yeah, the court of justice continues.

Frank W. Munger: Exactly.

Dej-Udom: Even though there is a different line of practice, but the concept is there. It remains in...same as day 1 the day starts the court proceeding. There is no interference. There is no nothing. And whenever there was a revolution here in Thailand, the Court of Justice never been interfered. In contrary, during the democratic regime – the so called democratic, but the administration who lost the case in the court of law instead of resigning themselves from the authority or step down, again they just basuka the court, they bombed the court instead of resigning. I was a senator at that time negotiating with the past government. That is the time for you to resign. There is a judgment from the constitution court that you no longer.....no I'm an elected government. I have the authority. I shall go on the country until the next election. I said what? Don't you understand the role of yourself? And then there were lots of bomb against the judge's resident. Incidents like this never happened in your country, in England. But here, it leads us to the end. I told the first secretary of the US Embassy who sit next to me 2 months before revolution. I said not beyond 3 months, there gonna be a revolution and that came out.

Frank W. Munger: It's hard for people outside the country to understand the rules that really apply here.

Dej-Udom: Yes, that is the key issue that the Western world, president Obama or even the Prime minister of Australia. When there is a revolution, oh my god Thailand once again! They never understand the norm of our country. The king when he

accessed to the throne, at the time of coronation ceremony, the most popular word that he said to the Thai people that “We shall reign the country with the righteousness for the benefit and the happiness of the Siamese or the Thai people.” And this is the rule of law. He is the father of Rule of Law of Thailand. And because of the politicians didn’t follow his foot step. We have lots of greedy politicians. We have many politicians, you know, once in a while, after revolution and after revolution and that’s it. That’s why we have the country that never has a consistency of constitution because of the greedy, because of the, again, all those people who never know themselves that His Majesty the King is the best and he is the father of the Rule of Law.

Frank W. Munger: Being father of the Rule of Law, does that mean he is the source of the Rule of Law? Because it seems to me that there has a time disrespected for the constitutional government that you were describing the role of the court hasn’t been respected at a time or the Military found it possible the put the constitution aside saying it’s not working, we have the processes and you should follow it. And the constitution is no longer...

Dej-Udom: The revolution just put the constitution...set aside. That’s right. But the Court of Justice, the regular administrations just follow through on the day to day. There is never no change. Except the politician that need to be kept for the time being.

Frank W. Munger: So what is the ultimate final source of the Rule of Law? I mean, who says what the rule shall be, if it’s not the constitution?

Dej-Udom: The Rule of Law need not be in the constitution. But we put it, I put it in the constitution, we put it last time under section 3, because we need to emphasize the royal commitment when he access to the throne. And that is the best thing that he did for the county and he did it as 2,000 of examples that he did for the country. Several thousand projects that he done. That is under the Rule of Law under his guidance. And again, because of the government never take this into consideration. They just grab the power, grab the money and that’s it. This is a poor administration that we have in Thailand.

Frank W. Munger: That can be quite broad though.

Dej-Udom: No, not as broad as....you cannot take all the Criminals to the Military Court, except with the threatening of the country peaceful.

Frank W. Munger: Let me give an example of...this is a conversation that we had over this week with...I've been talking with lawyers about how they are getting along. This is not the only topic that I raise but it's a interesting topic for me. Someone wants to meet with a group of clients that are bringing litigation because of damage has been done to a community. There has been mining up operation or may be an oil spill or something of that nature, and oil lodging....and they may have 20 clients, something like that. So they wanna meet with them and the Military said no, it's a violation of our rule which says that you can't a meeting with more than 5 so meeting with clients is forbidden. And in theory, although this is not what happened, if the meeting with the clients goes ahead anyway they are in violation of the Military rule that you cannot have a public meeting of more than 5 people and they could be prosecuted for breach of security before the Military Court. Now the prosecution never took place, but the contact with the Military Order, you cannot meet with 20 clients because it is violation. That did occur.

Dej-Udom: I don't think that's a case, meeting with a client. I meet with the clients much more than 20 clients so far, but the news that leads to that kind of notoriety I would regard it as fictitious news. Because there are many meeting organized without difficulties, e.g., I'm gathering about 500 lawyers for the next coming weekend in the north without any interferences.

Frank W. Munger: Do you have to get a permit from the Military?

Dej-Udom: No never.

Frank W. Munger: I see.

Dej-Udom: You know, those who lost power may end up with bringing up some fictitious news. But we routinely have a conference. I have a board meeting every month up to about 23 people....

Frank W. Munger: Official one!

Dej-Udom: Yeah, with two from the government office from the Ministry of Justice and one from Thai Bar Association. 25 of us are not gonna be detained. Nothing happened.

Frank W. Munger: I'm pretty sure this happen though. May be because it was a client meeting in the northeast.....

Dej-Udom: Of course, not a fictitious meeting!

Frank W. Munger: Yeah, so I mean if it were a meeting that you suspect it gonna cause trouble or some other kind but that didn't seem to be...

Dej-Udom: You see the foreign correspondent of "Club" they have the meeting. They invited me the meeting more than 5 people every day. It's a normal life here. Only with the political purpose to anti the power, that's gonna be looked after. But regular meeting, no way, never. You can have hundred of.....actually I have just organize the Law Asia Conference. More than 300 people in Thailand.

Frank W. Munger: Yeah, tell me about that. That sounds quite exciting. I was looking at that earlier. I know about this guy. He was.....

Dej-Udom: He was a great King and he is the father of the lawyer.

Frank W. Munger: Right. He is an important figure and....

Dej-Udom: This year, 2014, next year, January 1st 2015, is the 100 anniversary of the Lawyer Act. He was a lawyer. He was the only King who preserved himself as a lawyer and provided legal service to the demonstration community called "Dusit Thani" that he set up.

Frank W. Munger: Right. He trained in London in the late 19 century.

Dej-Udom: Oxford.

Frank W. Munger: He came back and founded a Thai Bar, a school for teaching legal practitioners.

Dej-Udom: Yeah, the Thai Bar and he was the member. The Thai Bar was also formed 100 years ago. This is a picture of this office, the nick name, "Lawyer Cottage" where he provided legal service, legal aids in the city of Dusit Thani not the hotel. The hotel just borrowed that name. It is now the King Mongkut Hospital. This thing remains and we celebrate. I am writing a book about 100 pages for the Royal Forming in 100 years of lawyer profession in Thailand.

Frank W. Munger: Excellent. I look forward to reading that.

Dej-Udom: But it's in Thai. (Hahaha). I would like to translate it into English.

Frank W. Munger: So tell me about the meeting of the Asian Lawyer committee? Group? Association?

Dej-Udom: Law Asia, yes. This is the 33rd Conference of the Law Asia Association.

Frank W. Munger: So this is a conference of Leaders of Bar Association in Asia.

Dej-Udom: Australia and New Zealand as well.

Frank W. Munger: So what issues are most important for that organization. What do they talk about, the Law Asia Conference.

Dej-Udom: Eventually, right now they are talking about 2 issues. One is the Rule of Law, but the other important issue is cross border legal services among ASEAN nations and the improvement and advance of technology that gonna be used in term of legal services around the region, among the member of the Association.

Frank W. Munger: So cross border service, idea of cross border can be very important right now. There is the Asian Economic Conference. So idea of strengthen the community by forming the common market essentially which is a focus of that but erases all kind of initial issue like what you are talking about too. So is the

meeting that you are about to organize, is that connected in anyway with the discussion of the Economic Community?

Dej-Udom: What we talked on the last meeting is that there is gonna be step to be checked in formatting the forming the infrastructure of the legal profession on how we gonna do with the legal service in the next 5-10 years when the ASEAN become a single economic zone in December 31st next year. The movement of lawyers and for example like the change of the Thai Lawyer Act. We need to change certain section to allow foreign lawyer to practice law in Thailand. But of cause you have to pass the Thai Bar Exam from us as well. So once you can do it and it's difficult. Same like Thai goes to Australia or even to New York if we cannot speak English. The difficult is the language, the language barrier. But, we have Australia, we have Lao PDR. and, we have Myanmar who studies law in Thailand now, even Chinese from Southern part of China, study law in Thailand. And now we cannot, you know, limit that the Thai lawyers would allow only the Thai. Because we have a smart foreign people reading Thai, understand Thai even singing a Thai song. So they are better. So that's what we are gonna change one of the point and the other one is that we gonna do the change in allowing foreign lawyers, like you are gonna practice your US Law in Thailand, not the Thai law, in Thailand but we will allow you. We are gonna do this in manner of reciprocity, if the state of Texas allows the Thais the practice Thai Law, then we would allow the those American from Texas Bar practice Texas Law in Thailand. So that are two main issues that we are looking at to cover and to enhance the knowledge among lawyers.

Frank W. Munger: And you know, I mean the countries are so interconnected in many ways too. I mean the law follows connection and relationship especially in respect of business. But just one people who cross border too. I mean legal issue....

Dej-Udom: Oh yeah.

Frank W. Munger:become very complicated in the next....

Dej-Udom: That is what we expect more service from lawyers, for lawyers are certainly needed.

Frank W. Munger: On the narrow substances, you are talking about licensing lawyer who practice here under particular legal issue that concerns the attorney from all the country together. Are there law that they would like to see made more uniform so that the same? Are there changes that they would like to see that will reduce conflict between countries? Are there nest practices that they want to see adopted? Things like that. What else do they concern with?

Dej-Udom: I think the uniform of law among the ASEAN countries and for the best practice lawyers. You need to examine two points – the origin of law in this country and the religious system of law which member of ASEAN country like Indonesia, Malaysia. Even in their own country, they have faced certain difficulties in implementing their own law in Malaysia and Indonesia. Like in State of Salawak, they need the full Muslim Law, while the government doesn't want to do that. Similarly, in the southern four provinces of Thailand, we allow the family and the inheritance law to be governed by the Islamic Law. But to a certain degree, they need to have a Thai government recognize the Muslim Law over all the country not only for the four provinces. So the movement is very strong. When you take this into consideration, the uniformity of law different from your which mostly are Christian and the Civil Law and the Common Law.

Frank W. Munger: That's changing.

Dej-Udom: Yeah, that's changing now. I know, in England, in many countries. You see that they don't admit Turkey because of the corrup. That is the core issue for ASEAN country rather than economic, people love each other working with....but this is the alarming point.

Frank W. Munger: That is interesting.

Dej-Udom: The other one is the Unity of Law which I see and my colleague from other Law Council is to jointly enhance the standard education and profession practice of lawyer that would lead us to understand the issue of concern, fact of life and other environment in each country. So with that in mind, I think that would be the most important issue for lawyers like this young man to understand the situation of member of ASEAN country.

Frank W. Munger: There are issues that would be more difficult because partly because of the issue that you talk about religion, for example. This is the development of Human Right, for example, or the development of the constitution, just as a concept. Are these topics on the agenda as well for your organization or not?

Dej-Udom: Let's say we will talk about it from time to time but if it comes the point of conflict particularly in the religion, we will stop there. For example, if a Muslim guy in the southern province married to a 13-year-old girl, that happens in every country you know that, what would the Thai Civil Law do? ... Nothing. And if he or she divorced and they go report the crime of raping the child under 13-15 years, what would you do? See that, that is the problem. Then, what would the prosecutor do? Nothing. We can do nothing. Because of the above the law is the Rule of Law under the Muslim believe. The believe is stronger than the Law, so in that community you cannot sue them. You see that?

Frank W. Munger: Difficult issue.

Dej-Udom: Yes, difficult issue. And now is New Year, you should not send this kind of photo to your Muslim world wide. You should not the Christian, you should not send the Thai Buddhist photo Happy New Year to all the Muslim around the world. It's gonna be left in the tray at the post office before it reaches Suldi or Malaysia.

Frank W. Munger: Interesting. I never encountered this issue.

Dej-Udom: Yeah I know that. Even on our website Merry Christmas and Happy New Year, we know it for almost 10 years that we don't do it. That's why I just send the flower that I took the photo from the Northern provinces. This is the flower from Thailand. That's it. I never put, you know, our Pagoda, the nice things from Buddhist temple in the new year card. No way. They don't accept that.

Frank W. Munger: I can think of non political, non controversial issue. For example, I want to come back to the Constitution because it's in the interest of mine. It's becoming a stronger principle and more global that the countries are sharing ideas for the constitution. So constitution interpretation is becoming a skill that receiving more attention and it's clear that the upper level of the courts in Thailand, the

Constitutional Court and the supreme ad ministry are becoming more skilled, more global in their way of approaching this. That's the topic now. It could be discussed. I mean I may be discussed in the judicial conferences but I wonder if it is also an issue for the lawyers to pursue for more implementation and you were talking about the instruction of lawyers in university too. This is something that may not be taught well in our law schools but you know it may be even less adequately taught here.

Dej-Udom: You might have come across the article wrote by the profession lawyer and lecturer that published in Egypt about the constitution the Rule of Law under the Muslim world. That is one of the perfect. That is different. It's same like what I said that thought the democratic regime that every country around the globe would like to establish in each country but remember that the country was formed different way.

Frank W. Munger: Yes, so it's not going to work exactly the same. But in country that is secular, I mean Buddhism is not above the law here at least in the ordinary jurisprudence. I don't know about Indonesia and the Islamic Law but I think it is pretty secular constitution that they have their own rules. They have many ideas.

Dej-Udom: Within the capital and other main city. But in East of Sumatra, that still very very Muslim.

Frank W. Munger: I'm sure of that. Yep. I think I'm gonna be talking about legal education. It's been talking about Thailand moving to graduate degree since it suppose to under-graduate. I know Australia is being talked about offering a full course of graduate education is a introduction to Law, the way it is in the US and it is exceptional that way. But it means more time in school. It means lawyers graduate with a little more education and more experience.

Dej-Udom: I agree. In Thailand, I think the legal education that I have been followed and have been....i have asked may deans of law schools at Thammasat University, Chulalongkorn University and other major law schools in Thailand that you should add the course for Juris Doctor rather than concentrating on only for LLB program which many countries like Australia, South Korea, Japan have done so far. They have put the J.D. course as in the United State as another choice for law student who is a graduate and decide to get the second degree, without success for

the last ten years. Dean of all schools that I've just said paid no interest to do that. But I am still interested to do that. So this is the basic. I don't want to have a fresh LLB. I am not saying that LLB is not good. It's good to a certain degree, and the way we currently educate our law students is just to pave the way to become professional judge, professional public prosecutor where you get a high respect and high income better than lawyer. But that's not the issue. The issue is that you just frame them to follow step by step and they have no motivation of thinking broader than what they have been taught.

Frank W. Munger: Yeah. I've talked with many larger global law firms here in Bangkok. I have interest of how they do business here. But I asked them about the education and they have found with no discredit to law graduate here that the student is very smart but they are not well trained of international practice....

Dej-Udom: That's why I need a J.D.

Frank W. Munger: I mean they are not really sure how to use rule as an advocacy tool and you can follow the rule but it's different when....

Dej-Udom: That's certain why we need more practical approach.

Frank W. Munger: And that's why you are here leaning the real world dimension of law practice. I know that this firm actually has a training program for Thai graduate within the law firm its self to kinda bring them up to speed.

Dej-Udom: At the Lawyers Council, we have now established about 33 legal courses for continue legal study. But under the Thai law effect now, the continuity of the lawyer license is not same as other countries. We have a life time lawyer license. That is not acceptable to me so I tried to change. This is one of the points that I want to change but of course it becomes a politic issue in my society because those who got the life time permit, they doesn't want to change [INDISCERNIBLE 39 :14] Aj. Dej-Udom, don't you want to be reelected to complete your new head quarter? Don't do it.

Frank W. Munger: We used to use the so-called a grand-father clause.

Dej-Udom: Yeah I gotta do that, that grandfather clause and I gonna give them 10 years. But let's see how is the strong movement against me in a month to come.

Frank W. Munger: If it's very successful then you would [INDISCERNIBLE 39 :45] you and Khun Sak have share....

Dej-Udom: But this one is tough issue.

Frank W. Munger: Yeah yeah. Mine was difficult when continue the application adopted in the US.

Dej-Udom: But we believe they will understand because we have now 33 courses and we want to introduce in the next 2-3 years to introduce to them that this the need of lawyers to improve yourself all the time throughout your life time of practice unless you retire from being a lawyer then that's it, you need not to go and come and more study. Even I'm practicing for the last 46 years, everyday I change my approach everyday.

Frank W. Munger: You have a great success too but not every lawyer has a motivation.

Dej-Udom: Yeah. That is a good word, motivation. I need motivation to bring the new younger lawyers into real life practice.

Frank W. Munger: I would like to go back at to ask you one more time about the politics here. I have an event in mind that wanted some help in understanding. When your predecessor was in the office, Khun Sak. There was a controversy between a group of younger lawyers and law society. This group of younger lawyer responded very critically to a statement that Khun Sak had made about the Nitirat organization that Aj. Worrajade...

Dej-Udom: That was a conflict of different opinions.

Frank W. Munger: Well he doesn't say red shirt. So Worrajade and that group criticize the coup government is against the rule of law and said that everything has been....you know what he said, enactment since then against the Rule of Law. And

Khun Sak issued a statement on behalf of the Lawyers Council criticizing Worrajade group. Then the younger group of lawyers, I think we were connected with this association lawyer council, formed their own little group the Human Right law association and criticizes Khun Sak. So there is back and forward between Worrajade – Sak – Human Right Law Association – Sak commenting on whether or not the coup government represents the Rule of Law or not. I wonder whether there is a real division among lawyers about whether or not the Rule of Law is in place in Thailand or not. Or is this group of critics the Human Right Law Association and Worrjade just a small group that doesn't represent real lawyers?

Dej-Udom: On the majority, of course in the Lawyers Council, there never been 100% solution from lawyers. Depends on how what would be the majority. I would say that the majority would look at the revolution as a normal happening that gonna take place in Thailand from time to time depending on the degree of political conflict. And this stemmed from the political conflict that see no end. And again most of the lawyers would tend to stay with this kind of change but the coup is contemplated into do it. But of cause there is group of lawyers especially those who represents the one who lost power would stay "I don't accept it". They close their eyes. They never read about the story of the King speech. They never know about the Rule of Law bestowed by His Majesty the King. They just read only the Western laws, even WJ., he never be a practicing lawyer. He is only a lecturer that, you know, very smart education background, get the scholarship and get the doctorate degree from France. You see that his step in his education success is all like this. He never look throughout the Thailand, where is the country, where is the Thai people, what did the King does, why was there a revolution. Even before he born, there was a revolution, why? Did he study carefully? It's not because of the Rule of Law. The Rule of Law is there as what I explained to you from the beginning but because of the politician who were in power from time to time was so greedy and Thailand was ranked 102nd in the most corrupted country, shameful on Thailand. And now it's improved to 82nd during the coup d'etat. You see the difference. This is the big difference from during Thaksin's regime, we were an 88th and then during his sister administration, we were downed to 102nd and we are back to 82nd. Just reasons announced. So this is the country with the most corrupted politician. Those corrupted politician wanted to retain their authority and their wealth without any disclosure. There was no such disclosure of asset same like the US practice, even when they talk with the inheritance tax, some of them just "Oh I don't agree with

the inheritance tax because you got the income tax already” I told them “listen, did your father or your grandfather paid tax correctly”. Huge families throughout Thailand, you ask them whether your grandfather paid tax correctly, be it owner of all these building in the south you got the concession. Did your grandfather sell Thai oil in Singapore and kept the money there? Did the big Thai exporters here sold their product from Thailand to the associate company in Hong Kong or elsewhere and then make the second sell to that destination and kept the different in Hong Kong? Have you ever done for the country, your grandparent? And that was end of the talk. I said if you did like this same as the Sweden, we need not have the inheritance tax, but now out of 67,000,000 those who have 5 million Baht stay in tax with the bank, you know how much? Only 80,000 out of 67,000,000. You see the enormous gap between the riches and the poors. And that’s why those corrupted businessman want to take advantage. I see the client of honesty of the politician from day 1 when they start business. I saw Khun Thaksin never tried to pay the tax when he transferred his asset to his son which is incorrect. He hired the lawyer who plans the tax, but again the government put the tax claim against him but finally the public prosecutor ended up with the decision not to appeal which is crazy. It’s bad for the country. And he is being examined by the Anti-Corruption committee. You see that, all the influence made by allthese greedy politician made this country down to the loop.

Frank W. Munger: I think it’s no argument that Thaksin was highly corrupt, he corrupted a lot of institution. But the question is what to do about it. There is a anti-corruption commission as well as asset examination committee that came later. There is independent institutions which are intended to provide check on the accusation.

Dej-Udom: You know what are my comments recently sent to them? I said you do it like other developed nations do, do you want to bring the good prosecution to take role of administering this country? Lets’s do like this, everyone has to pay tax right. So in the provision of the Thai Constitution, we have that kind of section that everyone shall pay tax accordingly but you need to add and declare the source of income. You need it in the United State. You have it, all the politician even you did not put it in the constitution you still have the law that enforce all the US citizen to declare the source of income, but not in Thailand. That’s why they show their income outside of Thailand so and then become the politician. They what to do

this, do that many projects. So that is the way that politician can achieve their corruption all the time. So if you put this into Thai Civil Law system which means you have to write it down so if you put the clause like 5 years back from now. If you want to become a new politician in Thailand, you have to declare tax for the last five years and then any source of combined property which is above the property declared for the income tax that you declared tax, will be appropriated.

Frank W. Munger: Sounds good. I mean, this will be a law reform through rule of law.

Dej-Udom: This is a Rule of Law. Because you gonna take power, you have to declare yourself. Do you think how many politician gonna be left out?

